

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ET NORDSLESVIGSK HJEM
GJENNEM 100 AAR

ET NORDSLESVIGSK HJEM

GJENNEM 100 AAR

ERINDRINGER FRA AASGAARD

af Pastorinde KIRSTINE HANSSEN, f. Beyer

Med Forord af
CHRISTEN MØLLER
fhv. Biskop over Aalborg Stift

ODENSE
MILO'SKE BOGHANDELS FORLAG
1919

TRYKT I DET MILO'SKE BOGTRYKKERI

FORORD.

MED megen Interesse har jeg efter Deres Ønske gennemlæst Deres i alle Enkeltheder saa omhyggelig gennemførte topografiske, personalhistoriske Skildring af det velhavende, patriarkalske Landbohjem paa *Aasgaard i Tønder Amt*, der med sit stærkt conservative, ejendommelige gammeldags Livssyn blev en af Danmarkens faste Borge, som modstod Preusservældens Overmagt, indtil de ædle hensovedes store Længselshaab i Slægten netop nu i disse Dage, 100 Aar efter den Hædersmands Død, hvis Minde De med datterlig Beundring har viet Deres Bog, herligt opfyldes for Børn og Børnebørn, Slægt og Venner ved Genforeningsdagen med Danmark.

Den gammeldags Aand fra svundne Tiders idylliske Landmandsliv, som hviler over Deres detaillerede Udmalinger af Gaardens Drift Aaret rundt med den storartede Husflid og den rundhaandede Gæstfrihed, karakteriserer træffende det danske gode Landbrug, som jeg, i mindre Stil ganske vist, har kendt fra Dansk Præstegaardsliv i min Barndom.

En værdifuld Arv maa Deres Familiebog jo først og fremmest med dens fromme Tone og de smaa indflettede Morsomheder fra Livet paa Gaarden sikkert blive for Slægt og Venner.

Men for Læserinder og Læsere udenfor Hjemmets og Egnens kendte Kredse vil maaske netop Bogens Præg af at tilhøre *et*

helt andet Kulturstade fra svundne Tider end *det*, hvorunder *nu* Kirkeliv og Danskhed skal arbejde sig frem, vække des mere Beundring for *det ubrydelige Sammenhold hos Danskerne* „Sønden Aa“, der gav Danskheden Sejr over Preusservælden, trods de stærke Modsætninger i Livssyn og sociale Kaar, der fandtes indenfor de danske Sønderjyders Rækker, og hvorom netop *dette* stærkt conservative Hjem med sit gammeldags Kirkeliv og Folkeliv levende minder, efter Deres Skildring deraf.

Danmarks Fremtid og Danskhedens varige Sejr afhænger jo fremdeles af, at *alle Danske* møder Stormagtsløsenet: „Blod og Jern“ med de danske Sønderjyders Løsen: „*Uegennyttig Offervillighed for det fælles Vel* i det danske Folk, *ubrydeligt Sammenhold* imellem høje og lave, rige og fattige.“ Gid det aldrig maa glemmes, at *dette* Løsen henter sin sejrende Kraft fra: „*Gudsfrygt i Kirke, Skole og Hjem, Pligttroskab, Æresfølelse og energisk Flid i enhver Livsgering.*“

Odense, i April 1919.

CHRISTEN MØLLER,
forhenværende Biskop over Aalborg Stift.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

	Side
Førord	3
I. Aasgaard	3
Billeder af Gaarden S. 1 og 3, Ledpælene S. 7, Interieurer fra Stuerne S. 10 og 11, Plan over Aasgaard S. 14.	
II. Bedstemoder	15
Billede S. 16.	
III. Fader	21
Billeder af Fader og Moder S. 22, 24 og 35.	
IV. Guldbrylluppet	25
Guldbryllupsgruppen S. 26. Sangene S. 27.	
V. Faders Fødselsdag	36
VI. Hjemmets Haandværkere	38
VII. Huslige Arbejder	41
VIII. Tiden før Høsten	43
Kjærning og Ostelavning S. 45. Ølbrygning S. 47.	
IX. Høsten	49
X. Livet med Folkene	51
XI. Præsterne	56
XII. Gjæsterne	64
XIII. Efteraaret	73
Lystestøbning S. 74. Sæbekogning S. 74. Kartoffelmel S. 75. Krøl- haar S. 75.	
XIV. Juleforberedelserne og Tiden efter Jul	75
XV. Børnene i Hjemmet	79
XVI. Kirken	81
Efterskrift	86

CLAUS BEYER

født d. 13. Juni 1819, død d. 3. Juni 1895.

NAAR jeg begynder med Optegnelsen af disse mine kjære Erindringer fra mit Barndomshjem, ved jeg paa Forhaand, at fremmede, der maaske læse dem, ville sige, at det er umuligt, det er overdrevent og lign., saa ideelt et Liv kan der ikke leves, som dèr er skildret. I Unge af Slægten, for hvem det er skrevet, vide bedre Besked gjennem alt, hvad I have hørt af Eders Forældre og andre Ældre, der personligt kjendte vort Barndomshjem.

Secler svinde — Mindet staar
om hennrundne Dage.
Naaedes end de hundred Aar,
Sporet blev tilbage.
Hvor en christen Virksomhed
sætter hvert af sine Fjed,
skabes gylden Saga.

Barnesind og Manddomsmod
sammen i ham boede.
Kraften tidt sin Prøve stod —
dog som Barn han troede.
Slumred' altid ind med Bøn,
hented' der i Lys og Løn
Lyst til Dagens Gjærning.

I.

Aasgaard.

AASGAARD er en Avlsgaard i Skast Sogn i Nordslesvig. Den omtales i Trap, Pontoppidan og Schröders tyske og danske Udgaver. I Trap er Størrelsen ansat i Skattetønder 156 à 240 □-Roder. Den har en Størrelse af 360 Demath¹, hvoraf de 50 D. ere Mose og andre 50 noget magrere Jord, Resten Agerland. Disse Jorder laa i Skast Sogn. Desuden var der 20 Demath Marskland i Kogene syd for Hoyer og 10 Demath i Engene ved Ballum. Ialt ca. 400 D. — Hvor Gaarden ligger, laa i gamle Dage 3 Gaarde, Aas eller Aasgaarde. Bygningerne af de to laa saa tæt sammen, saa Bedstefader, Andreas Beyer, som ejede den egentlige Aasgaard og i 1820 købte de to andre, lod en Del af dem staa.

Som Gaarden nu er, er der Plads til godt 100 Creaturer og 12 Heste.

Da Fader havde Gaarden, bleve ca. 30—40 Stude fedede paa Stald hver Vinter og sendte til Hamborg. Ligeledes havde han en Del Køer, som Smaafolk fik i Efteraaret, for at de kunde malke dem Vinteren igjennem imod at give dem Foder. Høet

¹ Demath er lig i Td. Land.

til Køerne samlede de paa Grøftekanter og i Mosen og lignende Steder om Sommeren. Naar Køerne i Foraaret leveredes tilbage, bleve de drevne ud i Marskfennerne¹ for at fedes. Tillige holdtes der Trækstude. Ogsaa disse stode til Smaafolks Tjeneste, saa de ikke vare henviste til at benytte Søndagene til deres Kjørsel.

I min Broders Tid fodredes Studene indtil Foraaret og sendtes derpaa til Ejderstedt.

Aasgaard.

Baade i Faders og min Broders Tid blev Landbruget drevet paa gammeldags Vis. Min Brodersøn Hans er Foregangsmand i sin Driftsmaade. Han har drevet Jorderne meget frem og kunde nu, hvis han vilde, holde 160—180 Creaturer. I Begyndelsen, da jeg hørte om alt det nye, blev jeg bedrøvet. Jeg mente, der var samlet saa god Velstand paa den anden Maade, og alt gik saa hyggeligt, patriarchalsk til. Jeg havde ogsaa faaet fat i det

¹ »Fenne« er i Slesvig den almindelige Betegnelse for et Stykke Land, hegnet af Grøfter. Benævnelserne bruger jeg, da den er saa sammenflettet med Landlivet derhjemme.

gamle Ord, at „Mergel gjør Fader rig men Søn fattig“. Ved at høre Hans's fornuftige, kloge Redegjørelse, er der neppe Grund til andet end at glæde sig over den Maade, hvorpaa han forbinder Nyt og Gammelt i varsom Ærbødighed overfor de foregaaende Slægtleds Opbyggen af Gaardens Arealer og Drift og Lysten til at løfte Arven, saa godt han formaaer. —

Alt, hvad der henhører til selve Gaarden, maa jeg omtale omstændeligt, da det danner Centrum for alle Barndoms- og Ungdomsminderne.

Naar man fra Hoyer kommer med Chausseen, der fører til Ballum, og er naaet til det lille Gjæstgiversted, Mariesminde, kommer man op paa en lille Bakke, Landhøj, slesvigsk „Landhy“, eller Nalhy (Nalhøj), som er det rigtige efter Pontoppidan, og saa er man inde paa Aasgaards Enemærker. Markerne ligge til begge Sider af Vejen ned til Gaarden. Mod Vest: Hedefenne, Guldager, Vestre Fælledfenne, Meddestej, Lille Fælledfenne med en Markvej ind imellem, og helt nede mod Gaarden Aasingfælled og Søndre Tofte. Øst for Vejen Søndre Eng og Søndre Stenser og et Par Marker uden særligt Navn. Endnu længere mod Vest laa Østre og Vestre Hedefenne, der nu ere opdyrkede som frugtbart Agerland.

Fra Gaarden midt for Enden af Haven fører en Vej, Herrevejen, ned til Mosen. Langs med denne ligge Fennerne: de to Stenserfenner, Borrefenne, Stenbrofenne, Kildager og Bottel. Navnet Herrevejen tyder paa, at Sagnet taler sandt, naar der fortælles, at der har ligget en Borg i Fennen af Navnet Borrefenne. At Gaarden i en gammel Udgave af Trap omtales som Avlsgaard tyder paa det samme, da der maa have været et Gods eller Slot, hvortil den har hørt. Schrøders Topographi oplyser, at der paa en Bakke, Borrevoldhøj, findes Spor af Herregaarden Bobensmark. Antagelig er det dette, der faar Navn af

Sagn, men er factisk. Fader fortalte ogsaa, at der havde været en Herregaard, der hed Bovensmark. Sagnet fortæller endvidere, at Borgen ejedes af en Frue, som byggede Skast Kirke. (Se under Kirken.) Samme Frue havde et uudslukkeligt Had til det stærke Kjøen og gav det Udtryk paa den Maade, at da Pladsen for Prædikestolen skulde bestemmes, befalede hun, at den skulde staa paa Kvindesiden. Det er gammel Sædvane, at Kvinderne sidde til Venstre og Mændene til Højre for Midtergangen. Ledpælene ved Nørre Stenser bestaae af to store tilhugne Stenblokke. De ere hvidmalede og med ophøjede, udhuggede, rød-malede Bogstaver, staar der at læse paa den ene:

Vel Signe Gud
 Fra Aar Til Aar
 Vor Land Og Sand
 Vor Huus Og Gaard
 Alt, Hvad Vi Har,
 Og Hvad Vi Faar.

Paa den anden:

Claus Beyer
 Hel. Maria Beyer
 Anno 1773
 Da Blev Landet Skift.

Det er ganske talende, at de staa lige ved Chausseen og gennem alle Aarene have staaet uantastede med deres hvide og røde Farver. —

Længere borte fra Gaarden ligge Markerne: Store Eng, Nørre-Hem og Raaeng og Engene paa Kringlum Mark samt Kogslandet. Dette sidste blev meget udvidet ved Arven efter Faders Moster, Gyde Marie, der var, hvad man kalder „Haupt-participant“ i Kogene.

Hele Terrainet derhjemme er fladt og ensformigt, uden Af-

vexling, men kjedeligt er det ikke — tværtimod, der er noget storslaaet over Egnen. Synet af en Solnedgang dør er den allerbedste Forklaring paa Salmelinjerne „Da kyssede os med Guld i Mund den liflige Aftenrøde“. Og naar saa Mosekonen

begynder at brygge! Og ligefrem vidunderligt er der, naar om Morgenen „Brygningen“ er forbi, og der dannes Fata Morgana, naar den fine Morgentaage viger for Solen, da er „som Guld den aarle Morgenstund“. Ovenover den lette Dis ligge saa langt borte liggende Punkter f. Ex. „Hohenwarte“ ved

Hoyer Sluse og Trøjborg paa den anden Side Mosen ganske nær. Det er, som vandrede man i et Fepalads.

Som Billedet til Dels viser, bestaaer Gaarden af en Masse Længer; de mod Nord kunne ikke ses paa Billedet. Længst mod Øst ligger Vaaningshuset. I en Længe derop imod ere Karlens Kamre mod Syd, Kjærnerummet og en Lo mod Nord. Ned derfra mod Vest Vinterkostalden og de ældre Hestes Baase, og der stode Smaakalvene, som vi holdt af at gaa og kjærtegne, og som saa til Tak slikkede os paa Hænderne. I et lille Rum der ved Siden af stod der Kar med den sure Mælk til Kalvene og en stor Træskaal med nymalket Mælk til Kattene.

I en tilstødende Længe mod Nord havde Føllene, Plagene, Ungkvæget og Unggrisene deres Residents, og i en stor afskildret Baas var Følhoppens Plads. Foran denne have vi som Børn staaet mange Gange og moret os over de smaa Føl, der kunde løbe omkring og slaa bagud strax, efter at de havde set Lyset. —

Denne Stald stod i Forbindelse med den nørre Lade ved en lang Gang, hvorfra der var „Sandhus“ og til Højre et mørkt Aflukke, der gav Phantasien rigelig Næring til at tro paa Spøgeriet i Laden.

Fra den egentlige Hestestald kom man i den søndre Lade. Her drev Spøgelset „Løjrifas“ sit Uvæsen, og der skulde Mod og Mands Hjerter til at gaa gennem den Gang, der blev hugget i Høet for at kunne komme over i den lange Creaturstald paa den modsatte Side af Laden uden at behøve at gaa udenfor om Vinteren. Denne Stald stod i Forbindelse med den søndre Vognport. Det egentlige Vognhus var en Bygning for sig mod Nord, og ligeledes laa Have- eller Bagehuset skilt fra de øvrige Bygninger, midtvejs for Haven. —

Alle Udenomslængerne ere gamle. Paa dem hørte Storke-

rederne hjemme, den ene paa Ladelængen ud mod Vaaningshuset, den anden paa Laden ud mod Dammen. Storkene ere, som de, der kjende til Storkelivet, vide, paalidelige Lejere. Lejen er et Aar en Unge, det næste et Æg og det tredie en stor Fjer. Vi havde saa ondt af Ungen, naar det var dens Tour, men selv om den blev sat op igjen, blev den ligesaa hurtigt kastet ned. Det var en Begivenhed, naar Storken første Gang i Foraaret stod paa Reden og ligesom saa sig om og hilste paa alt det gamle kjendte. Og der var Vemod, naar de begyndte at samles nede paa Engen syd for Gaarden i Eftersommeren; saa vidste vi, at vi snart maatte byde dem Farvel. Vi syntes, vi kunde se paa deres Spanken omkring, at de gik og raadsloge med hinanden — naturligvis om Rejsen til de varme Lande, der den Gang laa saa uendelig langt borte for Barnetanken.

En anden Prydelse paa Taget var den gamle Vejrhanne af Kobber, hvorpaa der var udgraveret et Billede af en pløjende Mand med 4 Heste og Bogstaverne C B. M D B 1842. — Jeg antager, de sidste Bogstaver skulle sige Md. (Madame) Beyer, da Bedstemoder og Fader vare de styrende den Gang.

Stuehuset er af nyere Dato, bygget 1856. Før var Beboelseslejligheden i den Længe, der gaaer op imod dette. Det var en meget beskeden Bolig, saa det er ikke underligt, at Moder, da hun fra Vinduerne derovre saa den nye Bygning rejse sig, syntes, at den var for herskabelig. Det fortalte hun os og tilføjede, at hun tillige syntes, det var forfængeligt at „bygge saa flot“. Det var ogsaa en for den Tid ualmindelig smuk og rummelig Bygning, bygget af den bekjendte, dygtige Bygmester Niels Hansen fra Ballum. Alt var udført med Datidens Soliditet og Accuratesse. Vægge saa glat afspartlede, som dem, han afleverede, har jeg ikke set andre Steder. Gavlene vendte mod Syd og Nord, saa der var solrigt hele Dagen. I det sydøstlige Hjørne laa

Dagligstuen paa 3 Fag. Mens Bedstemoder levede, og vi alle vare hjemme som Børn, benyttedes den tillige til Spisestue. Den var saare hyggelig med alle de gammeldags Mahognimøbler og længst tilbage i Tiden hvidskuret Gulv, der om Vinteren var dækket af et Straatæppe. Senere fik vi lakerede Gulve og finere

Tæpper i Stuerne, i Dagligstuen af smukke, hjemmelavede Stoffer, og i Stuen indenfor Brysselertæppe. De lakerede Gulve i Slesvig ere saa blanke, saa Møblerne kunne spejle sig i dem mange Steder.

Det bedste af Møblementet i Dagligstuen var det gamle Bornholmeruhr, lavet af „Jens Enewaldt Hansen i Riibe 1769“, som en Inscription oplyser. Oprindeligt var det et Kunststykke af

første Rang. Ovenpaa stode Christus og de 12 Apostle. Hver Gang, Kl. slog 12, kom Apostlene og bøjede sig for Christus, kun Judas vendte ham Ryggen. Desuden var der Sangværk med 6 Salmemelodier, og det viste Dato og Maanens Gang. Alt dette er i Tidens Løb bleven det berøvet. Uhrmager Jonathan

Nielsen fra Ballum kunde trods sin Omhu og Dygtighed ikke restaurere det. Nu staar det hos mig som et almindeligt Bornholmeruhr, naar jeg undtager den ejendommelige Maling paa det. Men selv saaledes har det en uvurderlig Betydning for mig. Dets langsomme Tik-Tak er for mig en Tryllemagt, der sætter mig saa fuldstændigt tilbage til Fortidens lykkelige Dage. Jeg ser hvert enkelt Stykke Møbel paa sin Plads og det gamle,

forgyldte Spejl og alle Billederne paa Væggene. Jeg synes, jeg mærker Varmen, der om Vinteren udstrømmede fra den store Porcellainsovn, altid lige behagelig og intensiv. Det var ogsaa Moder, der var Fyrbøder, og Tørv var der nok af fra Mosen, hvor der blev „strøget“ 100,000 til eget Brug (foruden de der solgtes, ca. 300,000), som oplagredes af gamle Per bagved Høet i Laderne, en bred Kant hele Vejen rundt. Og jeg ser Fader, Moder og Bedstemoder paa deres bestemte Pladser. Uhret er for mig tillige som et Billede paa den Tids besindige Ro og støtte Arbejde.

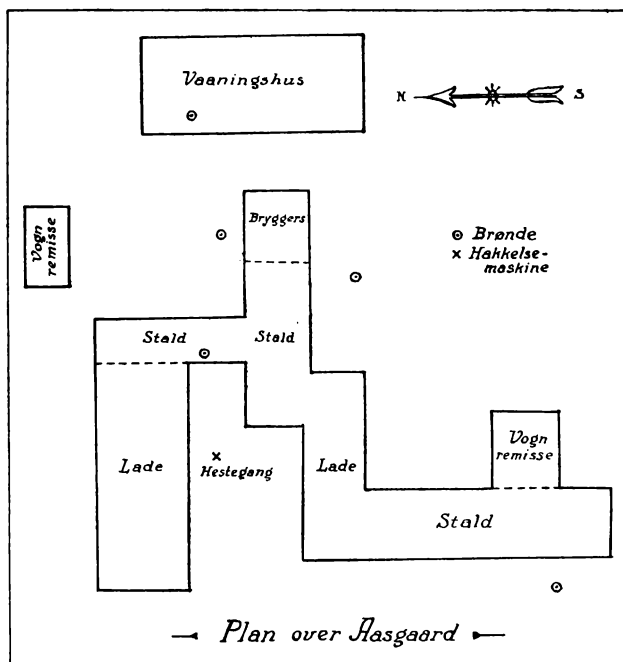
Saa aabner jeg Døren til den nuværende Spisestue og ser den gamle Bilæggerovn, hvori Ilden blev „raget“ om Aftenen („Raget“ vil sige, at Gløderne bleve lagte ind med en Klyne (Hedetørv) ovenpaa og dette dækket med Aske. Saa var der Gløder til at tænde op med næste Morgen). Og jeg ser, at det gamle Chatol, der knirkede saa propheterende mod Storm, endnu har sin Plads bagved Døren. Og det antike Spejl og dito Barometer hænge Side om Side som altid. Bagved Spisestuen ligger Sovekammeret. I Flugt med Dagligstuen ligger en anden 3 Fags Stue mod Øst, en Slags finere Dagligstue ogsaa med Mahognimøbler. Derfra fører en Fløjdør ud til en stor Entree, hvor Loftstrappen er, og fra Entreen kommer man ind i Salen paa 4 Fag, og ovenfor denne ligger to Gjæsteværelser paa 1½ Fag, det ene som Stuerne mod Øst. Salen havde noget imponerende over sig med Moders Udstyrmøbler, der vare med udskaarne Forsiringer og havde blaat Betræk indvævet med gule Silkeblomster. I alle Vinduerne havde Moder Potteplanter i Porcellainspotter, og alle Vegne i Stuerne overhovedet, hvor der var Mulighed for, at Lyset kunde naa hen, var der anbragt Planter. Mod Nord og Vest vare Udenomslejligheden og Pigernes Kamre. Overalt var der Lys, Hygge og Properhed. I Kjøkkenet

stod der et stort, blankt Comfur og en høj Bagerovn; Vægge, Døre og Vinduer vare oliemalede, og Gulvet var hvidtriplet. Man tripler Gulv ved at gnide det med en halvbrændt Mursten. Trippelsen, den derved pulveriserede Mursten, er et udmærket Pudsemiddel til Messing og Kobber.

Bryggerset var ogsaa nydeligt. Der var gammeldags Arnested med Jernplade og Bryggerkjedel med højt Kobberlaag, der var ligesaa blankt pudset som Kokkepigens 3 store Kobberkjedler paa Comfuret. Kjælderhals, Borde og Karlaag vare snehvidt skurede.

Ovenpaa vare vore Værelser, da vi bleve større. Det var en stor Begivenhed, da vi skulde flytte bort fra Soveværelset neden under. For os dette at faa eget Værelse, og for Moder dette, at vi nu maatte lægge os selv til Sengs. Jeg husker, hvorledes hun den første Aften, da vi sagde Godnat for at gaa op, lagde Armen om os og gav os vort Godnatkys med de Ord: „Glemmer nu ikke at bede Eders Fadervor, kjære Børn!“ Vi glemte ikke hendes Formaning: en af os bad højt en Aftenbøn og Fadervor hver Aften. —

Langs med Vaaningshuset gaar en 4—5 Alen bred Grusgang og fører til Haven. Denne var Moders Departement og blev ligesom Plantagen holdt mønsterværdigt ved Hjælp af Gartnerne J. P. Schmidt og efter hans Død J. P. Lund og gamle Per, der besørgede det egentlige Arbejde med at skuffe og rive Gangene og lignende. Lørdag Aften vare alle Gangene revne. Tre brede Gange løb parallelt gennem den nederste Del af Haven. Den midterste var en Lindeallee, der endte med det saakaldte „lille“ Lysthus, der var omslynget af Caprifolier. Midtvejs omtrent i Alleen var Lindelysthuset. Naar jeg nu i mine ældre Aar mærker Duft af Caprifolier, fyldes jeg af en stærk Længselsfølelse efter

at sidde i Lysthuset derhjemme og drømme Ungpigerdrømmene om igjen. —

Træerne paa Egnen saa langt mod Vest naa ikke nogen særlig høj Væxt. Hvor de ikke staa i Læ, ser det ud, som om de ere klippede skraat fra Vest opefter mod Øst. Det er den milde Zephyrs alt andet end blide Aande, der gjør det. Paa en Mur mod Øst modnedes Abrikoser, og paa en mod Syd var der Vindrue, der opnaaede en forholdsvis Modenhed.

II. Bedstemoder.

Da Fader var 16 Aar gammel, mistede han sin Fader. Bedstemoder, Andreas Beyer, var født d. 15. Séptbr. 1785 og blev d. 6. Januar 1816 gift med Bedstemoder, Mette Marie, f. Jensen, f. d. 28. Juni 1791, d. d. 26. Maj 1876.

Efter Bedstefaders Død styrede Bedstemoder Ejendommen i Forening med Fader. Bedstemoder var en energisk og dygtig Kvinde og førte Overherredømmet med fast men ved Siden af retsindig Haand.

Hun havde faaet en udmærket Opdragelse paa Tysk. Det er betegnende for den Tids liberale Sindelag mellem Tysk og Dansk, at da Oldefader skulde kjøbe den første ABC til hende, havde Boghandleren givet ham en tysk. Oldefader opdagede det først, da han kom hjem, og han mente saa, at det var egentlig ganske godt, „saa lærte Mette Marie da Sproget med det samme“. Havde der den Gang hersket den Fanatisme, som mange af Hjemmetyskerne i lidt sydligere Egne nu lægge for Dagen, saa havde Bedstemoder maaske nok faaet en dansk ABC. Bedstemoders Fødehjem laa ca. en Fjerdingvej nord for Hoyer og en lille Mil syd for hendes fremtidige Hjem. Det var den smukke, gamle Ejendom, Emmerlev Mølle. Hjemmet maa have været meget velhavende, ja rigt. Oldefader mistede i Aaret 1813 under Statsbanquerotten 150,000 Courant Daler, uden at det dog ruinerede ham. — (10 Daler Courant = 16 Rigsbankdaler à 6 Mark = 96 Mark, 10 Daler Courant = 12 Preussiske Daler à 8 Mark

== 96 Rigsbankmark, 6 Rigsbankmark = 2 Kr., 1 Rigsbankmark
 = 16 Skilling, 1 Courant Daler er lig 9 Mark og $9\frac{1}{5}$ Skilling
 i dansk Mønt, 6 Mark = 2 Kr., altsaa er 1 Courant Daler
 = ca. 3,20 Kr.).

At den tyske Uddannelse hverken skadede hendes Kundskaber
 eller hendes danske Sindelag, viste Bedstemoders hele senere

Bedstemoder Mette Marie Beyer.

Liv. Opfyldelsen af Par. 5 var hendes stadige Haab. Hendes første Spørgsmaal, naar Avisen kom, var Aften efter Aften, „er der noget om Paragraf 5“? — Mørkningstimerne hjemme plejede vi at udfylde med Musik og Sang, men da det var den Tid, hvor Sognets private Postbud kom, bleve vi tidt afbrudte, fordi Bedstemoders Spørgsmaal maatte besvares strax. Hun blev forskaaet for at opleve at se den slettet. —

Bedstemoder var en for sin Tid ualmindelig oplyst og interesseret Kvinde, der ivrigt tog Del i Tidens Problemer og gav sin Mening til

Kjende. Da hun en Gang ved et Selskab var til Bords med Herredsfogden, — jeg har glemt hans Navn — erklærede han, at han ikke havde truffet nogen mere interessant Kvinde at tale med.

Som Bedstemoders Aand var stærk, var hun ogsaa legemlig sund. Hun havde hele sit Liv igjennem ikke ligget til Sengs en eneste Dag undtagen ved Børnenes Fødsel. — Man kan forstaa, at hvis en Kvinde overhovedet kan staa i Spidsen for alt det, der kræves til at styre en Landejendom af den Størrelse,

saa den kan trives, og ved Siden deraf være ene om at fuldende sin Søns Opdragelse, saa kunde der ikke let findes nogen mere egnet dertil end Bedstemoder.

I Forening med denne virksomme Martha-Natur var hun tillige en stille Marie. Denne Side af Bedstemoders christelige Character kjendte vi Børn mest til hos hende. Hun var de sidste 15 Aar af sit Liv blind. Det var Stær, og hun havde besluttet at lade sig operere. Moder skulde rejse med hende, saavidt jeg husker til Kiel. Kufferten var pakket og alt færdigt til Afrejse næste Dag. Saa kom Bedstemoders Svigerinde fra Emmerlev Mølle for at tage Afsked med hende, men hun udmalede alt saa sort og umuligt for Bedstemoder, saa hun mistede Modet til at gaa Operationen i Møde, og siden fik hun aldrig Lyst dertil paany.

Man skulde synes, det maatte være knugende tungt at leve som blind i den lange Aarrække. Det mærkedes ikke paa Bedstemoder, hun var altid glad, og hendes Tilværelse var lykkelig. Der kan nu heller ikke let tænkes bedre Kaar i alle andre Henseender end dem, Bedstemoder levede under. Fader og Moder og gjennem deres Exempel vi og alle, der kom i Berøring med Bedstemoder, gave hende som noget aldeles selvfølgelig Pladsen som den første i Familien og paa Gaarden. Af alle blev hun tiltalt med det smukke, ærbødige „I“ og „Oldemoder“. Det var temmelig almindeligt at kalde Bedstemoderen i en Familie for Oldemoder den Gang. — Hun færdedes ikke mere omkring i Huset eller Haven. Men Dagligstuen, hvor hun havde sin Plads i den store Stol foran Bornholmeruhret, blev ved hendes Død saa tom. Det var hyggeligt at se hende altid paa den bestemte Plads, — ja mer end hyggeligt — det var opbyggeligt at være der sammen med hende. Hun havde den Vane, som gamle Mennesker have, at udtale højt, hvad hun tænkte. Hendes

Tanker drejede sig om Hjemmet og os alle. Og vi hørte, hvor rig hun var i Samlivet med Gud og Mennesker. Salmer og lange Citater af Bibelen og andre Bøger fremsagde hun og lærte os derved fra „Barndommen af at kjende den hellige Skrift“ og at elske den. Hun havde stort Kjendskab til Salomons Ordsprog og Visdommens Bog, og i Mindet om Lærdommen og Undervisningen derigjennem har jeg gjort mine Børn opmærksom paa og bekjendt med Ord fra disse Kilder, og jeg haaber, det maa bringe dem samme Udbytte og Rigdom, som det har bragt mig. En anden Ting lærte jeg ogsaa at elske gjennem denne Talen højt: Udenadslæren. Jeg forstod, at det er ikke nok med, at man ejer Bibelen og kan læse i den, men at Indholdet maatte blive En saa kjært og kjendt, saa at man om ikke just kan det hele udenad, saa dog en Del deraf, saa et eller andet Ord kommer som af sig selv og banker paa enten med Trøst eller Formaning, eftersom det tiltrænges. Det er stor Synd mod den opvoxende Ungdom, hvis Udenadslæsningen skal tages fra den, synes jeg. Det er vel desværre de færreste, der som vi faa Lov at se saa rig en Velsignelse udspringe deraf, og det maa tjene til Undskyldning for deres efter min Mening fejlagtige Syn paa Spørgsmaalet. —

Det eneste Arbejde, Bedstemóder kunde udføre, var at vinde Garn. Da Moder trods Datidens store Hjemmeindustri ikke altid kunde forsyne hende med tilstrækkeligt Materiale, kom Venner og Bekjendte ofte med Garn til Bedstemoder for at glæde hende. Om Søndagen, og naar der kom Gjæster, blev Garnvinden sat til Side. Om Søndagen blev altid en af os hjemme fra Kirke for at læse Prædikenen og nogle Salmer. Var der andre, der vare hjemme, toge ogsaa de Del i den lille Gudstjeneste. Ogsaa efter Bedstemoders Død vedblev det at være saaledes. Til at være den ledende ved Søndagsandagten vare vi alle lige kjære

for Bedstemoder. Ved den daglige Morgenandagt for hende saa hun nødig andre end Moder læse det Stykke højt, der var bestemt, og bede Fadervor med hende. Først benyttedes Bojsens Andagtsbog, som var en Gave til Bedstemoder fra hendes Søster, senere Arndts og Funckes. Bedstemoder elskede de gamle Salmer. Jeg troer ikke, hun vilde have fundet, at alle de, der nu benyttes mere, vare lødige nok. Ogsaa Sligt kan man arve. Jeg længes tidt efter at synge de gamle Salmer, der findes i Pontoppidans og Brorsons Salmebøger med deres mere kirkelige Melodier end mange af de nye, der, naar de spilles i for hurtigt Tempo, nærmest lyde som en munter Vise. —

Bedstemoder bar en ganske vidunderlig Kappe af haandbroderet Tyll. Det brede Lin foran skulde efter Vasken kruses paa en egen Maade; den eneste, der kunde gjøre dette fint og nydeligt, var Moder. Uden at hun fæstede dette og Vingerne — Sidelinene — og den store Silkesløjfe, syntes Bedstemoder ikke, at alt sad, som det skulde. Og Moder var altid færdig til det, hvornaar det skulde gøres; hun havde aldrig for travlt til at komme, naar Bedstemoder ønskede hendes Nærværelse, selvom hun var beskæftiget med andet. I Tilfælde, hvor vi bleve betroede til at hjælpe Bedstemoder paa en eller anden Maade, betragtede vi det som en Ære, og det var os en Glæde. For enhver lille Haandsrækning var hun saa taknemmelig. Mangan Gang gav denne Tak sig Udslag i Løfter om store Gaver: „Du er saa god imod mig, min egen Dreng, — min egen Pige, — Fader maa købe dig dette eller hint!“ Protesterede Fader paa Skrømt mod Gavernes Størrelse, svarede Bedstemoder paa samme Maade: „Ja, jeg ser nok, det er bedst, jeg faaer en bestemt aarlig Sum.“

Denne lille fornøjelige Scene gjentog sig mange Gange. Da jeg fik mit Gulduhr, savnede jeg den. Den sidste Søndag,

Bedstemoder levede, var jeg ene hjemme hos hende. Det var min Fødselsdag i Ugen, der kom, og jeg fik Løfte om at faa Uhret til denne. Dagen efter var hun syg og laa i tre Dage. Hendes Dødsleje var det første, jeg stod ved. Hun døde, som hun havde levet: i Tro paa Gud. Det var et stort Savn for os alle. Hendes sidste raske Dage staa saa klart i den Belysning, som den nævnte Søndag kaster over dem, og ofte mindes jeg om dem ved mit Uhr. Fader indfriele Løftet om det, saa hurtigt det lod sig gjøre. Hvor meget hun havde fyldt derhjemme, forstode vi først nu fuldtud, naar vi kom ind i Stuen. Men ogsaa ude omkring mærkedes det, der hvor hun dog kun kunde være med i Tanken. — Jeg husker et lille Exempel paa hendes Indflydelse ogsaa der. Der kom den Gang saa mange omrejsende Haandværkssvende, „Bossen“ — Burschen — ikke „Bisser“, som de nu kaldes. De vare netop pæne unge Mennesker; det var en selvfølgelig Maade at rejse paa for dem, der vilde ud-danne sig i det fremmede. Communicationsmidlerne vare ikke som nu, og Stipendier var der ikke, saa maatte Rejsen ske paa den billigste Maade, og det var ved at benytte Apostlenes Befordring og faa Maden gratis. De bleve ogsaa vel modtagne alle Vegne; hvor de kom frem, fik de rigelig Mad og en lille Skilling til Natteherberge, hvis de da ikke fik Lov at sove paa noget Halm et eller andet Sted eller i Høet. Men førend de fik Indpas hjemme, maatte de frem med deres Papirer og bevise, at de vare ordentlige og sanddru. Det var Bedstemoder, der blev ved med at sørge for, at denne Skik holdt sig. Saa indlod hun sig — og senere efter hendes Anmodning vi andre — nærmere med dem, og mangt et godt Ord fik de med paa deres Rejse, og det har voldt os Glæde at følge hendes Exempel.

III. Fader.

Claus Beyer, født d. 13. Juni 1819, død d. 3. Juni 1895.

Om Faders Barndomsaar ved jeg ikke ret meget mere, end at de randt stille og lykkeligt sammen med hans Forældre og Søskende. At han i saa ung en Alder mistede sin Fader og derved blev tvunget saa tidligt ind i nye Forhold, sammen med Bedstemoder at tage Del i Gaardens Styrelse, har nok gjort sit til at udvikle ham til den helstøbte Personlighed, som han var. 24 Aar gammel, d. 12. Octb. 1843 ægtede han Moder, Agathe f. Hansen, født d. 23. December 1824, død d. 28. Febr. 1899. Det var et smukt Syn at se de to gaa sammen. Fader var en ualmindelig høj, kraftig og statelig Skikkelse, lige rank til det sidste. I mine Øjne særlig smuk, da hans tætte, krøllede Haar var bleven sølvvidt og hang i Lokker rundt om Nakken. Han gik altid i Diplomatfrakke og med Fløjlsvest og sort Silke-Hals-tørklæde, ligesom han altid brugte et stort Silkelommelørklæde. Naar han gik i Stalden, havde han en stor, hvid Kittel over. — Moder var ualmindelig lille, spinkel og fin. Sidste Gang, min Mand og jeg saa hende, var inde paa Rovsings Klinik. Da hun var gaaet, sagde Johannes: „Jeg troer, jeg kunde bære Svigermoder paa den ene Haand, saa lille og tynd hun er bleven.“ — Deres Ægteskab var saare lykkeligt, og en lys Tid oprandt for Hjemmet, Bedstemoder, Fader og alle kort sagt. Moder sagde tidt: „Gid I maa blive saa lykkelige, hvis I en Gang faa eget Hjem, som Fader og jeg have været i vort Ægte-

skab.“ Og vist er det, at naar jeg nu som ældre har set saa mange Hjem og mange Ægteskaber, saa maa jeg sige, at jeg ikke har fundet et, der stod over, og ikke saa forfærdelig mange, der kunne staa ved Siden af vore Forældres. Der findes (fandtes) i Slesvig mange gode Hjem, der ligesom bar hinanden opad. Af de moderne med de frie Principper var der den Gang ikke

Agathe Beyer.

Claus Beyer:

et, troer jeg. Naar jeg tænker over, hvoraf det kom, at Hjemmet var saaledes, kommer jeg hver Gang til den Vished, at det var Faders og Moders gammeldags stille Christendom, der som en rød Traad slyngede sig igjennem og over alt, hvad de foretog sig, og hvor de gik. De vare Mennesker, der „søgte at vandre for Guds Aasyn“. Man maa ikke misforstaa dette og tro, at jeg ansaa Fader og Moder for ufejlbarlige, saa de aldrig kunde fejle, saa naiv er jeg ikke; men jeg ved, at de ved alt, hvad de

gjorde, overvejede, om det kunde taale at ses af gennemskuende Øjne og ved klart Lys. Og jeg ved det — ikke af Ord men af Liv. Ordene flød ikke saa rigeligt i vort Hjem og i de gamle Dage i det hele taget. Det meste kom indirecte gennem de Ældres Liv og Exempel, baade Opdragelsen af de Unge og Ud-
viklingens Principper. Fader og Moder ofrede Hjemmet deres hele Liv og Interesse først og fremmest, „Hjemmet var deres Borg.“ Og netop derfor udstraalede ogsaa derfra den Magt, som udøvede sin Indflydelse paa alle dem, der kom i Berøring med dem. Ikke fordi de vilde have Magt og Indflydelse udover deres eget; de vare aldeles ikke opfyldte af Nutidens Lyst til det tendensieuse. De levede og handlede, som de gjorde, fordi det for dem gjaldt om at gjøre det rette rent objectivt, som Begrebet havde fæstet Skikkelse i dem efter deres christelige Opfattelse af det. De christelige Grundsætninger, der bare Livet hjemme, vare de samme, som findes udtrykte i Pauli Breve, hvor der tages Sigte paa det personlige Forhold til Gud, Mennesker og Livsopgaverne.

Deres Forhold overfor Bedstemoder har jeg omtalt. Deres eget indbyrdes Forhold var ligesaa hensynsfuldt i Stort og Smaat. Var Fader borte i et eller andet Anliggende, blev alt ordnet til hans Hjemkomst. Var han kjørende, holdt vi Udkig med Vognen, som vi kunde kjende langt borte. Naar saa Hestene drejede om Hjørnet ned langs Haven, stod Moder i Vinduet forat hilse paa ham og derfra skyndsomst ud i Gangen for at kunne staa i Gangdøren og tage imod ham. Om Vinteren stode hans Hjemmesko parate under Bilæggerovnen i Spisestuen. Om Sommeren gik Tourene ofte til Kogene for at tilse eller mærke Creaturer til Afsending til Marked i Hamborg eller Husum for at sælges af Commissionair Wieck. Det var en lang Vej og tog hele Dagen. Saa havde Moder festlig Middag, til han og min Broder Christian,

der ledsagede Fader, kom hjem. Og Fader gjorde Gjengjæld, hvor han kunde. Moder havde flere Gange Gigtfeber. Da hun

Agathe Beyer.

Claus Beyer.

en Gang var meget zart efter sin Sygdom, anskaffede Fader en lukket Vogn, som for den Tid var en stor Luxus, og værnede hende mod alt, hvor han kunde.

IV. Guldbrylluppet.

I Dag, mens jeg skriver dette, er det netop Faders og Moders Bryllupsdag d. 12. Octbr. 1918. Det er altsaa 75 Aar siden. Vi kunne ikke ønske, at de havde oplevet denne Mærkedag. Guldbrylluppet naaede de at fejre, og jeg tænker, vi allesammen takke inderligt for, at vi kunne føje Mindet om denne Dag til de mange andre lyse. Den var saa højtidelig, fordi den var saa sand. De to kjære Gamle, der sade ved Siden af hinanden for tredje Gang som Brudefolk, havde hele Tiden under den lange Livsvandring vandret saa trofast sammen gennem alt. Hjerterne vare af Guld overfor hinanden. Den ene var altid ved den andens Side først. Ja, I Unge forstaa maaske ikke, at andet kan være Tilfældet, men ofte ser man, at Ægtefæller — især Mændene — ere først ved Siden af andre. Ikke saaledes, at man kan kalde det Utroskab, men det er, som om de synes, at den stærke Kjærlighed, der er dem saa vis, netop giver Lejlighed til at krænke den, de elske, mer end den fremmede, som ikke vilde taale det. Minderne, der paa Guldbryllupsdagen vældede frem, vare overvejende lyse. Vi Børn havde faaet arrangeret, at de om Morgen blev vækkede ved Musik med Melodien til „Vor Gud han er saa fast en Borg“. — Dybt bevægede og glade modtog de alle Børnenes og Svigerbørnenes Lykønskninger; vi vare en stor Familie. —

Om Formiddagen holdt vi en lille Gudstjeneste hjemme. Og Telegrammer, Breve, Blomster og Gaver strømmede ind. Til

Guldbryllupsfesten.

selve Middagen samledes et stort Selskab med os af alle de mange gode, trofaste Venner, de havde vundet. Feststemning var der over alt og alle. Efterfølgende Sange vare skrevne af Børn og Svigerbørn, og kjærlige Taksigelser lode fra mange. Jeg kan ikke med Ord nærmere beskrive Dagen, men mit Hjerte er saa fuldt, og Taarerne bryde frem, og giennem dette føler jeg den Stemning, der hvilede over Festen. —

Naar Arbejdsdagen travl og lang
Mod Aftenstunden hælder,
Af Sjælens Dyb da tidt en Sang
Med Vemodsklang udvælder;
Til Ham, der signed' al vor Flid,
Dog Takkesang vi kvæde,
Thi bragte Dagen Slid og Strid,
Den havde og sin Glæde.

Saa svandt for Eder femti Aar,
Saa længe er det siden
I stod i Eders Ungdomsbaar
Og skued' frem i Tiden
Og gav hinanden Løftet fro,
At ville vandre sammen,
Ja, lovede i Haab og Tro
At dele Sorg og Gammen.

Og Gud har kronet Eders Pagt,
Har sendt sin Engleskare
At staa for Eders Hus paa Vagt,
At skærme mod al Fare!
Hån skærmed' Jer til denne Dag,
Saa rig paa skønne Minder!
Guldbrudepar! i Vennelag
Jer Højtid gryr og svinder!

Men fremmest i det Vennelag
Staar Eders Børneskare,
Paa denne prude Mærkedag
Med Længsel tog den vare.
I Tidens Løb de fleste bort
Som Fugle fløj fra Reden,
Nu stævned' de til Gensyn kort,
Til Hjemmet, deres Eden!

De Alle har en Skat i Gem,
Den maa de sammen bringe;
De med hverandre bar den hjem,
Mens Mindets Klokker klinge:
Ja, Hjærtets Tak de bringe med
For Alt, hvad I har givet,
For Hjemmets Fred og Kjærlighed,
Det bedste Værn for Livet!

Til sidst vor Bøn sig løfter op
Til Ham, som Alting leder.
Som sidder over Stjærnetop,
Men Sine dog omfreder:
»O, Fader! vær dem begge nær,
Giv dem en Aften stille,
En Kvæld med lifligt Stjærneskær,
Kvæg dem ved Naadens Kilde!«

W.

Det er saa yndigt, naar Mindets Hær
 sig samler sammen fra fordums Dage,
 og alle sammen de Vidne bær,
 om hvordan Herren kan alting mage,
 saa Tak og Ære
 vi kan frembære
 Dig Herre kære
 for Trofasthed.

Det er saa yndigt, naar femti Aar,
 i Sorg og Glæde paa Indhold rige,
 har fæstned Baandet fra Ungdoms
 Vaar,
 saa Mand og Viv kan hinanden sige:
 Dig hjærtenskære
 Lov, Tak og Ære
 skal ofret være
 for Trofasthed.

Det er saa yndigt, naar Mindets Skær
 kan Barndomshjemmet med Glands
 forgylde,
 saa det kan lyde fra hvert især
 af Børnene, det, vi alle skyldte,
 er at frembære
 Forældre kære
 Lov, Tak og Ære
 for Trofasthed.

Det er saa herligt, naar vi kan tro,
 vi Fremtids Haab tør paa Herren
 bygge,
 at vi i kommende Tid skal bo
 tilsammen under hans Vingers Skygge,
 hvor Tak og Ære
 vi skal frembære
 vor Herre kære
 for Trofasthed.

Det er saa herligt, i Sejrens Stad
 vor Herre har sat os alle Stævne;
 der frit udfoldes hvert Hjærteblad,
 der det, som her vi saa smaat kun ævne,
 til Gavns vi lære:
 Gud at frembære
 Lov, Tak og Ære
 for Trofasthed. J.

Fred hviler over Eders Hjem,
 ej bruser Stormen mer,
 thi Glæden daled' ned i Gjem
 ved hvert af Eders Fjed.

Det er saa fredeligt og tyst
 i Hierte, Sjæl og Sind,
 thi Kiærligheden har gjort lyst,
 da den til Jer drog ind.

Og Livets Mindekjæde gaar
 igjennem Livets Vej,
 i denne nu halvhundred Aar
 saa rige tegne sig.

Som alt, hvad der i Stilhed gror,
 saa rigt udfolder sig,
 saa gik det med Jert Troskabsord:
 Du ved, jeg elsker Dig.

Du trofast Hustru altid var,
 vor kjære, lille Mor,
 og Fader Dig paa Hænder bar,
 han er i Sandhed god.

Og vi, som Kreds omkring Jer slaa,
 vi takke Jer for alt,
 for Kjærlighed i Smaat og Stort,
 hvad I har gjort og talt.

Et Hjem, som I har skjænket os,
ret hører med blandt dem,
hvor alt det slette bydes Trods,
hvor Livet spirer frem.

Saa lev da vel den sidste Tid,
som end forundes Jer!
Gud gjøre Aftenstunden blid
For Jer, Forældre kjær!

K.

Ja vi alle elsker Aasgaard,
Som den ligger her,
Stille, hyggelig og rolig
I de mange Aar,
Elsker, elsker den og tænker
Paa vor Fa'r og Mo'r,
Og den skønne Krands, som sænker
Sig paa deres Haar.

Svurdne ere mange Dage,
Siden Hjerterne
Lode sig til Fange tage
Og forene ret.
Men den Trofasthed og Styrke
Som vor Fa'r og Mo'r
Viste, at de vilde dyrke,
Blev dog lige stor.

Se til denne manddomsstærke,
Kloge gamle Mand
Hvad han vilde, det han evned',
Derfor var han sand.
Han ved Virksomhed og Iver
Gjorde Hjemmet trygt,
Og trods Fattig Hjælp han giver,
Velstand har opbyggt.

Se saa op til disse milde
Moderøjne blaa.
De fortælle, at de ville
Hjærtevejen gaa.
Med sit store Moderhjærte
Var hun øm som faa;
Hun, saavel i Fryd som Smerte,
Altid opad saa.

Derfor vil vi alle bringe
Dem en rigtig Tak,
Som skal højt og frejdig klinge
Uden Ve og Ak!
Thi vi elsker dem og ære
Deres Levesæt.
Derfor glade vi frembære
Tak fra deres Æt.

Nu til Lykke da I Kjære!
Gid i mange Aar
I maa glad og sorgløst bære
Livets Efteraar.
Gid som nu I stedse finde
Tro, Haab, Kjærlighed,
Da vil altid Eders Minde
Staa for os i Fred. *Carsten.*

Aasgaards skønne, grønne Agre
laa saa vissent hen,
Ungersvenden Claus den fagre
savnede en Ven.
Alt saa graat i graat sig tegned',
fast han under Byrden segned',
Da skød Amor ind i Taagen,
og vor Ven blev vaagen.

Tænk en lille bitte Pige
kom ham heelt paa Tværs,
hvad hun hed, jeg snart skal sige
i det næste Vers.

Lille var hun, men saa vakker,
dog derom ej mer vi snakker,
roser man en Smule Kvinden,
bli'er hun rød i Kinden.

Folk som altid var parate
til at give Svar:
»Aa, det er saamænd Agathe,
som ham fanget har.«
Og det viste sig saa saare,
thi de Bryllup holdt ad Aare,
De kan tro, det gav Forandring
Paa Claus Beyers Vandring.

Det, som før var mørkt og stille,
blev nu lyst og klart,
Fuglen slog i Mark sin Trille,
alt blev grønt i Fart,
og det visned ej saa fage,
thi i alle Livets Dage
elsked' trofast de hinanden,
siger jeg forsanden.

K.

En ganske lille Borger
Til Verden kom for mange Aar,
Han havde ingen Sorger
Og grumme lidet Haar.

Men Haaret hastig groede,
Og Claus i Daaben fik sit Navn;
Han rundt paa Gulvet roede.
Det var til Skræddrens Gavn.

Saa blev han konfirmeret,
Og det ku'e han saa dejlig li'e,
Thi snart han blev feteret
Af en lille bitte Pi'e.

Og Pi'en hun hed »Ogte«,
Hun kunde mange rare Ting.
Hun Grød og Skinke kogte,
Og syede kjønne Sting.

Ja, hun var ingen Sinke,
Hun Claus's Hjærte stak i Brand,
Saa det kom til at hinke,
Uh! ha! den stakkels Mand.

Det var i Tre og Fyrre
At sammenklappet blev de To,
Og Claus blev stor og større,
Men Mutter ej min Tro.

Og Ungerne de vælted'
I halve Snese ind til dem,
De Dreng i Snavset ælted'
Og Pi'erne var li'esaa slem.

Nu er de alle store,
Og det kan være meget rart,
De kan sig selv nu fo're
Og har lidt mer end bart.

Den ene Christian Peder,
Han blev en Bu'n med god Forstand,
Den anden sig nu feder
Som rigtig Præstemand.

Den tredie vil vi stryge
For ej at tale ondt om ham,
Han kunde voldsomt ryge
Og sprede Moders Kram.

Og Pigerne, ja nogen	Og endnu gaa to skønne Møer,
Af dem fik Mænd, som sikkert ej	Som pebred' ej, dog kradse er
Er særlig slemt forsoren	Og vente paa den rette Bør,
Dog ej til »Grog« si'er Nej.	Som Amor snildt dem gi'er.

Det var nu denne Vise
Om lille »Ogte« store Claus.
Vi vil nu højt dem prise
Og gi'e dem stærk Applaus.

Venerum.

Det var den sidste Fest, Fader oplevede. En Tid endnu var han rask som før. Efter godt et Aars Forløb begyndte Kræfterne at svinde, uden at der var nogen bestemt Sygdom, der var Grunden. Han havde glædet sig til at besøge os her i Danmark i Sommeren 1895; men i Stedet for bleve vi kaldte hjem til hans Dødsleje. Kjærligt, mildt og velsignende os tog han Afsked med hver enkelt. Tale meget kunde han ikke, men vi følte, at Dødens Bitterhed for ham var overvundet og forsvundet. Faa Dage før vor Hjemkomst havde Fader Besøg af sin Svoger, J. Lassen Jensen. Da han kom ud fra Sygeværelset, sagde han dybt bevæget til Moder, at det havde været ham en Gudstjeneste at være sammen med Fader. Jeg er Gud taknemmelig, at jeg har faaet Lov til at være med ved saadanne Dødslejer, hvor man føler, at Døden er en Overgang til Livet; det styrker den svage Tro. —

Nu blev Moder saa ene. Min Broder og Svigerinde og deres Børn vare til stor Trøst for hende, ikke at tale om min yngste Søster Margrethe, der endnu levede hjemme ugift. Men trods al Æmhu og den Sympathi, der var imellem de to, var Savnet af Fader og Samlivet med ham saa smerteligt og stort for Moder. Alligevel vedbleve de at holde Hjemmet i samme Aand for os allesammen. Fornøjeligt var det, naar man kom hjem

paa Besøg, at lægge Mærke til Forholdet imellem dem. „Lille Moster Dede“ forstod saa storartet at føre Commandoen, men paa en saadan Maade, at de begge vilde være bleven højlig forbausede, hvis nogen havde ladet sig forlyde med, at Moder ikke var den absolut eneraadende. —

Margrethe blev gift 1898 i Juni med Pastor Hansen, der den Gang var i Rødning, og som saa senere blev forflyttet til Dybbøl. Deres Bryllup var atter en af de Fester, som min Fætter Carsten Hansen — Amtsforvalter i Aarhus — erklærede, kun kunde fejres hjemme paa Aasgaard. Trods Moders store Savn af Fader gjorde hendes aldrig svigtende Ævne til at fremtrylle Feststemning sig ogsaa den Gang gjældende. En Ven af min Svoger, en Pastor v. Brincken og hans Hustru, vare blandt Gjæsterne. Fruen holdt en lang Tale til Margrethe om „Præstekonens store Gjerning“ — udadtil. Jeg bad min Mand holde en Tale i mit Navn for Moder som Modvægt. Vi ere tre Søstre, der ere Præstekoner, men neppe en af os har haft et saa stort Virkefelt, og neppe nogen af os har været „Præstekone“ saa godt, som Moder var det i „det almindelige Præstedømme“ overfor alle, hun kom i Berøring med, trods det, at hendes Gjerning saa udelukkende var concentreret i og om Hjemmet. Fremmede sagde ogsaa altid, at vort Hjem lignede en Præstegaard. Det var Johannes en kjær Opgave, da min Mening om Moder var bleven hans egen. Moder sad ydmyg, mild og stille og afbrød kun: „Det er for megen Ros, kjære H. og K.“, men det var kun den Tak, Moder fortjente. —

Vi kjendte ikke ret meget til Moders Barndomshjem. Hendes Fader var Gaardejer Ingvard Hansen af Ballum; hendes Moder hed Kirstine Knudsdatter. Moder mistede tidligt sine Forældre. At Slægten var en af Egnens bedste, kjendes let af Moders Uddannelse. Hun og hendes Søkende havde nydt privat

Undervisning af en dygtig Lærer, Kajsen, ogsaa i Tysk, hvad der den Gang ikke var almindeligt.

Moders Breve til os — hun var den, der besørgede Correspondancen til de fraværende — vare saa fine i Formen og correcte i Orthographien. Jeg fremhæver dette som Bevis, fordi jeg har set Breve fra baade mandlige og kvindelige Studenter, som ikke fortjente dette Prædicat. Efter Margrethes Bortrejse blev der tomt for Moder. I et Brev til mig fra den Tid, hun var ene, skriver hun blandt andet: „I de lange Vinteraftener er det mig en stor Oplevelse at læse og skrive med Smaadrenge!“ Det havde hun sat sig som Opgave, da Sprogrescriptet af 1888 vanskeliggjorde al dansk Undervisning, at hun vilde undervise min Broders Børn i Dansk. Længere hen i Brevet skriver hun: „Jeg haaber, Gud vil forunde mig at komme til Rødding og fejre Julen sammen med Margrethe.“ Hun kom der ogsaa, men Rejsen fra hendes Hjem den Gang blev hendes sidste. Fra Rødding tog hun til Beyerholm til min Søster og Svoger Knudsens. Der blev hun syg af Influenza, og efter faa Dages Sygeleje døde hun d. 28. Febr. 1899. Det var en stor Sorg for os, at saa faa kunde være hos hende i de sidste Timer. Gyde var syg, og Brevene, der meldte os andre om Sygdommen, forsinkedes paa en ganske forunderlig Maade. Min ældste Søster og mine Brødre Christian og Ingvard naaede at komme, og gennem dem fik vi Meddelelse om hendes sidste Øjeblikke. Hun længtes efter at se sin Frelser, sagde hun. Det klareste Billede af den personlige Gud havde altid fremstillet sig for Moders Sjæls Øje i den korsfæstede Frelser. Da min Broder spurgte, om hun ikke ogsaa længtes efter at se Fader, svarede hun: „Ja — ogsaa ham.“ Det var saa tungt, at hun, der havde været saa meget for sit Hjem og havt en saa rig Gjerning der, ikke skulde dø hjemme og omgivet af os alle.

Maaske det var bedst saaledes for Gydes Skyld. Hun stod Moders Hjerter saa nær og havde ikke kunnet komme hjem til Aasgaard, syg som hun var. Nu fik hun dog sagt Moder et sidste Farvel. Det var et rørende Syn at se min Svoger kjærligt bære Gyde ind til Moders Kiste.

Moders Lig blev ført hjem med Vognen fra Beyerholm til Rødekro. Der hentede hendes egne gamle Heste hende og førte hende hjem til Aasgaard. Da vi sad i Stuen, hvor hun stod i de kjære, gamle Omgivelser, var det for os, som var hun endnu iblandt os og spredte Hygge. Næste Morgen ringede Kirkeklokkerne og forkyndte Dødsbudskabet, saaledes som det saa smukt er Skik i Slesvig, naar nogen dør.

En lille Tid blev Hjemmet staaende. Min Broder Christian, der fra 1877 havde haft Gaarden i Forpagtning, overtog den nu som Ejer. 1912 lod han sin ældste levende Søn Hans skrive for Gaarden. To ældre Sønner vare døde som Børn. De vare opkaldte efter Fader; baade min Broder og vi alle ønskede, at Navnet Claus skulde blive ved at høre til Gaarden, men da Hans blev født efter den sidst afdøde Claus's Død, havde hverken Forældrene eller Bedsteforældrene Mod til at døbe ham med samme Navn.

Claus Beyer.

Agathe Beyer.

V.

Faders Fødselsdag.

Jeg har omtalt de større Familiefester. Naar disse Erindringer skulle frem ved Faders 100 Aars Fødselsdag, ligger det nær at mindes, hvorledes vi tilbragte denne aarlige Mærkedag. Det var en Festdag for os alle og for hele Gaarden. Vi samledes alle, og Fader var saa glad over, at det kunde ske. Det gik ham dog, som det gaaer de fleste, navnlig naar man ældes, at det tillige var en Alvorsdag for ham: atter et Aar længere frem mod Enden. Ved en Ytring af ham i den Retning sagde jeg: „Aa, vi ville haabe, Du maa blive 100 Aar, kjære Fader.“ „Nej, saa vilde I nok blive trætte af mig,“ svarede han. Det var nu aldrig bleven Tilfældet. Trods det, at Fader og Moder opnaaede at blive 76 Aar gamle, var det os altfor tidligt. Det var, som om vi mistede alt Rygstød, da Moder som den sidste døde, og det skjøndt vi alle hver for sig havde vort eget gode Hjem. — Til Kaffen mødte Slægt og Venner. Saa vare Stuerne i Festdragt med Blomster overalt, hvor en Vase eller Opsats kunde anbringes. Marius — Forkarlen — sørgede for at bringe Aakander fra Mosen og Forglemmigejer fra Engene hjem i Massevis. Og Kaffebordene vare saa indbydende med de fine Damaskes Duge, Moders gammeldags forgyldte Udstyrskopper og de gamle Sølvflødestel paa Sølvbakkerne, af hvilke Elephant-Sukkerskaalen og den høje Flødekande skulde paa den fineste Plads. Og Bjerger af hjemmebagte Kager! Mon der noget andet Steds dækkes Kaffeborde som i Slesvig! Jeg troer det næsten

ikke. De slesvigske Kager ere uden Lige. Og Gjæsterne lode sig baade Kaffen og Kagerne smage. Vor kjære Tante, „Moster Line“, vilde saa gjerne have en lille tredje Kop. Men vi maatte selvfølgelig nøde hende meget til lige stor Fornøjelse for begge Parterne. Jeg mindes ikke andet, end at det altid var straalende Sommervej den Dag, saa Gjæsterne efter Kaffen kunde sprede sig i Haven, Plantagen eller Marken. Selv Grisene fik Besøg af de kvindelige Gjæster; det var i høj Grad af Interesse at se, om de kunde tegne til at komme op paa 26 – 28 L \mathbb{R} til Efteraaret (1 L \mathbb{R} = 14 Pd.). Trods de mange Gjæster og det store Aftensbord, der skulde dækkes, havde vi aldrig travlt. Moder havde en særegen Evne til at ordne alt i Forvejen, og Maden kunde saa trygt overlades til Pigerne.

Til Faders Fødselsdag var al Istandsættelse og Foraarsren-
gjøring fuldendt. Alt skulde være færdigt til Pintse, og Fødsels-
dagen faldt umiddelbart efter denne. Pintsefesten var ikke Sted-
barn blandt de store kirkelige Højtider, og jeg antager, at disse
efter saa stor en Maalestok anlagte Forberedelser, som gik forud
for den, have havt en dyb traditionel Betydning. Pintsedag blev
ogsaa det nye Sommertøj første Gang taget i Brug til Guds-
tjenesten. Hele Livet igjennem er Pintsefesten vedblevet at være
mig saa kjær og højtidsfuld som — ja næsten mer end de to
andre Fester.

VI.

Hjemmets Haandværkere.

Tiden før Pintse var selvfølgelig travl, naar alt saaledes skulde efterses af de forskjellige Haandværkere. Paa Landet er Snedker, Tømrer og Murer som oftest forenede i en Person. Han var en af de første, der fik travlt. Han havde sit faste Arbejde Aaret rundt bestemte Dage om Ugen men boede i Skast. De andre Haandværksfolk: Malere, Sadelmagere, Syersker og Skræddere logerede paa Gaarden, saalænge deres Arbejde varede. Det var de samme Aar ud og Aar ind. Malerne vare tre Brødre, Lamprecht, Peter og Niels fra Bredebro, rene Mestre i deres Fag allesammen. Alt skulde vaskes saa grundigt før Malingen, saa Pigerne erklærede, at de vare meget vanskeligere at gjøre tilpas end Moder i den Henseende. Det var morsomt at se paa, naar de malede Olien ind i Pulveret. Det skete i Bagehuset. Vi havde en stor, firkantet, spejlglat Sten; paa denne blev Pulveret strøet og tilsat Olien draabevis, alt imens Maleren gned rundt i Massen med en dertil afsleben anden stor Sten. Selve Malingen af Døre, Vinduer etc. var udført som en eneste spejlglat Flade uden det mindste Spor af de enkelte Strøg af Penselen. Da de tre Brødre bleve for gamle og ikke kunde arbejde mere, fik vi en yngre Afløser, men han kunde ikke besørge Arbejdet som de.

Sadelmageren var fra Hoyer, en nydelig, dannet Mand. Han var ligeledes i flere Dage og eftersaa alle Møblerne, Seletøjet, Madrasser, kort alt til hans Fag henhørende. Skrædderne vare

tre i Tallet. Naar de under Tiden ogsaa vare en Gang om Vinteren, og der skulde arbejdes ved Lys, saa blev en Kjerne sat med Bunden opad, midt paa denne anbragt et Tællelys, og ved dette arbejdede saa Mester, Svend og Lærling. I Stuerne var Belysningen Olielamper. Senere hen kom Petroleumslamperne, men disse vilde Fader aldeles ikke høre Tale om at indløse selv længe efter, at de vare blevne almindelige. En Gang havde Moder faaet Løfte paa en Petroleumslampe; saa kom Fader ind hos en Familie, hvor der var Petroleumslugt, og Løftet blev taget tilbage. For at holde Moder skadesløs, forærede Fader hende en meget smuk Olielampe, som min Broder Christian har — nu som Petroleumslampe. En egen Slags Olielampe vare Astrallamperne. Da Brødrene bleve større, sendtes Tøjet til Skrædderstue, det finere til Tønder. Vi savnede Skrædderne meget; en af Svendene havde et stort Talent i Retning af Klipping, og efter Fyraften klippede han alle mulige Figurer til os: Dyr, Mennesker og Blomster, altsammen med den store Skræddersax. Han blev senere sindssyg. —

Foraar og som Regel Efteraar kom Syerskerne, tre Søstre. Saa blev alt Tøjet til det kommende Halvaar gjort i Stand. Vintertøjet var for største Delen hjemmelavet. Man maa endelig ikke tænke paa tykke, ubehagelige Stoffer. Ganske vist var der ogsaa solidere Slags. Men den finere Uld blev kæmmet og spundet saa fint, saa Garnet kunde slaaes paa Væv sammen med Silke, og Kjolestoffer fabrikerede paa denne Maade kunde staa Maal med mangt et Stykke fint Kjøbestof. Festdragterne vare for de Ældres Vedkommende Silke, naar der var Familiefester, og til almindeligt Selskab dyre, fine, uldne Stoffer, og ligesaa om Sommeren. Vi Yngre brugte ligeledes fine uldne om Vinteren og lyse, klare om Sommeren. Disse Dragter bleve syede paa Systue. — Kæmningen af Ulden besørgedes af en

Uldkæmmer. Fra ham fik man den hjem i store, firkantede Bundter, der lagvis kunde vikles fra hinanden. Før Spindingen blev Ulden trukket ud i tynde Strimler, der laa let ovenpaa hinanden i en Kurv. Den fine Traad blev haspet op i „Lød“ paa en Garnvinde, farvet og kom saa atter paa Garnvinden for at vindes i sirlige Nøgler. Dette Arbejde var, som jeg har omtalt, Bedstemoders. Vindepinden, som gjennem alle Aarene benyttedes til at danne Begyndelsen til Nøglet, har jeg gjemt som en kjær Erindring.

Alle de Industridrivende, som havde med dette at gjøre, vare ligeledes gjennem Aarene de samme, saalænge Alderen tillod dem det. Jeg husker dem allesammen: den lille, vævre Uldkæmmer fra Møgeltønder, den sindige Farver Jens fra Ballum, den høje, blege Væver Søren Hansen fra Hoyer, der snurrede saa stærkt paa R'et. Bedst husker jeg dog den nydelige, fine Væverske, Stine Smith fra Ballum. Hun var tidlig bleven Enke. Hendes Mand blev borte paa Søen 1869, men med sin Væv underholdt og opdrog hun sine Børn, saa de kom vidt frem. De to toge Lærerindeexamen og bleve ansatte i Odense, og en tredje fører Hus for dem; hyggeligt og smukt er der hos dem; jeg besøger dem af og til, og saa drejer Samtalen sig især om vort elskede Slesvig og alt derhjemme fra.

Naar disse forskjellige Mennesker kom efter at have fuldført hver for sig deres specielle Behandling af Ulden og Garnet, bleve de altid tracterede med Kaffe og Julekage, og vi tilbragte en hyggelig Time med dem, mens Kaffen blev drukket; de vare Husets Venner. —

VII.

Huslige Arbejder.

Som Forarbejder til denne Del af Hjemmeindustrien hørte i første Række Faarevask og Klipping. Det var store Arbejder hvert for sig. Faarene vare den Gang højtskattede Husdyr og holdtes i stort Tal. Hvorfor det er gaaet af Mode, begriber jeg ikke. Hjemme havde vi 80. Vi Børn havde hver sit Faar, hvoraf vi fik Indtægten for Ulden og Lammene. Og den materielle Nydelse var stor. Saa snart Høhøsten begyndte, maatte et Fedelam ofre Livet hver Lørdag, indtil Høsten var endt. Ligeledes slagtedes i Efteraaret en Del Faar til Nedsaltning og gave en Masse Tælle til Hjælp til Lysestøbningen.

Et andet Foraarsarbejde var den sædvanlige Hurtigbleg og Vask. Saa blev alt hjemmelavet Lærred og Dækketøj bleget. Dette var et stort Arbejde, da der i endnu større Omfang end Uldstoffer blev lavet Hør- og Blaarlærred fra det fineste til det groveste. Jeg gemmer som en Reliquie en Serviet af Moders Fabricat. Hørren havde hun faaet forærende af en schlesisk Hestehandler, der i mange Aar kom og gjorde store Indkjøb af Heste og derfor opholdt sig længere Tid ad Gangen der paa Egnen og i høj Grad nød godt af mine Forældres Gjæstfrihed. Som bekjendt er den schlesiske Hør den fineste, der findes. Jeg fik Løfte paa en Dukke saa stor som jeg selv. Han døde imidlertid, og jeg sørgede meget, men jeg maa desværre tilstaa, at det nærmest havde sin Grund i, at jeg ikke fik Dukken. —

Moder spandt selv Hørren, og der blev deraf vævet en større Dug til 12 Personer, 3 saakaldte Theduge og 12 Servietter. Mønstret er Vindrue og Kirsebærgrene. I Dugene er Moders hele Navn indvævet, i Servietterne kun Forbogstaverne. Vi holdt alle saa meget af dette Dækketøj, saa vi bade om i Udstyr at faa en Efterligning af det, hvad vi ogsaa fik.

Blegningen krævede stor Paapasselighed og Omhu. En Opløsning af Chlorkalk saa stærk, at den er hvidlig, afsies. Deri trækkes Tøjet rundt i 5 Minutter og lægges strax over i et Kar Vand, som skiftes flere Gange. Dernæst udbredes Lærredet paa Blegepladsen og stænkes saa ofte med Vand gjennem en Bruse, saa det ikke naaer at blive tørt. Om Natten lægges det i Vand. Det lægges paa Bleg flere Dage, indtil det er hvidt. — Hus-holdningsvasken blev ikke bleget med Hurtigbleg men kun ved, at den laa ude i 8 Døgn baade Nat og Dag. Der blev holdt Vagt ved den. Længere tilbage i Tiden blev Tøjet vasket ved „Bøgning“. Luden blev dertil lavet af Bøgeaske, men da det var i min Barndom, husker jeg ikke Fremgangsmaaden. Sammenlægningen af Tøjet gik med Liv og Lyst, og ligesaa Rulningen. En af os Døtre, en af Pigerne og gamle Per vandrede tidligt paa Formiddagen til Bagehuset, hvor Rullen stod. Først bleve vi dog styrkede ved en Kop Kaffe med Franskbrød. Per holdt mest af at trække Rullen ene, „de andre forstaaer det ikke, de trække skjævt, og det giver Rullelæg.“ Og pænt blev det, blankt og stift, men Rullen var ogsaa saa ligevægtig tynget af en stor Ligsten over Christian (Feddersen) Beyer. Hele Navnet findes i Kirkebogen, paa Stenen er Feddersen udeladt. Eftermælet lyder:

Til Ære Minde for den i Livet ædle, høj og velfornemme Christian Beyer, Sognefoged over Højer Herred til 1760, da hans Død paafulgte efter at have levet i Verden i 50 Aar. Hans dydige og Gudelskende Mage, Ingeborg Beyer døde i en Alder af 33¹/₂ Aar, efterat de havde levet sammen i 14 Aar og blev glædet med 5 Sønner og 2 Døtre. (Den ene af Sønerne er Claus Beyer, hvis Navn staaer paa Ledpælene.) Øverst paa Stenen staaer: „Joh. Evangelium 3 Cap V. 16.“

VIII.

Tiden før Høsten.

Efterat disse Foraarsarbejder vare fuldførte, kom der en roligere Tid inden Døre med en velgjørende Hvile og Sommerstilhed indtil Høhøsten. Dagene gik saa regelmæssigt med bestemt inddelt Tid: om Formiddagen Husgjerning; man var tidligt oppe og naaede med Lethed alt til Middag Kl. 12. Efter Middagen Hvil til Kl. var 2. Dette gjaldt ogsaa for Pigernes Vedkommende. De arbejdede for deres Herskaber — Husbond og Madmoder — og havde kun enkelte Dage til at sy deres eget Tøj. Ogsaa de vare færdige ved den Tid og fik Kaffen efter Middagshvilen. Saa sade de hyggeligt i deres Kammer ved Karte og Rok, til Aftensmaden skulde laves i Stand.

Til daglig Brug blev der ikke dækket Kaffebord; vi fik den bragt ind paa en Bakke, og naar den var nydt, beskjæftigede vi os med Haandarbejde til Thetid; det var mange Stykker af forskjelligt, der gik fra Haanden i de Timer.

Om Sommeren var Tiden efter The til egen Raadighed. Saa enten spadserede vi eller spillede og sang eller læste. Ofte sang vi med Vinduerne aabne, og skjøndt vi ogsaa sang Fædrelands-sange, er det aldrig bleven paataalt, trods det, at den tyske Gendarms Vej hver Dag faldt forbi Gaarden. Skjøndt den ene Dag gik omtrent som den anden, kjedede vi os ikke. Man fik paa den Maade saa meget ud af Tiden samtidig med, at det gav Ro og Ligevægt i Sindet. Vi Unge fik ved Siden af god Tid og Lejlighed til at drømme om den Tid, naar man skulde „ud over de høje Bjerge“, og om Idealets Personification i en eller anden Skikkelse. Verden var saa dejlig den Gang i Ungpige-

drømmene, god og ideel. Man spørger uvilkaarligt, om man kunde drømme saa dejligt, hvis ikke Virkeligheden ogsaa var dejlig. Kunne de Drømme, vi drømte, mon drømmes af Nutidens unge, emanciperede Piger? Jeg troer det ikke. Idealerne ere saa forskjellige for de to Tidsaldere. Vort Kvinde-Ideal var den stille, altid opofrende kvindelige Hjemmets gode Fe. Nutidens er den krævende, udadvendte, mandhaftige, der ikke nøjes med den Magt, som udtrykkes i et gammelt Ord, som Bedstemoder citerede, „den Haand, der rører Vuggen, regjerer Verden.“ Forbillederne til vore Kvindeidealer vare dem, der skildres i „J.s“ Fortællinger, eller de gamle Ridderjomfruer og Frøkener i Ingemanns Romaner. Nutidens ere de realistiske Skikkelser, eller naar det kommer højt nogle forvirrede S sammensætninger som „Husmandstøsen“ og lign., der blive store ved at komme i et forvirret Kjærlighedsforhold til et ligesaa forvirret Mandsbegreb. — Det samme gjaldt Sangen og Lecturen. Man var glad og klar over Vejen, naar man var til Ende med Læsningen af en Bog, hvad der næppe altid er Tilfældet med de Unge, naar de nu til Dags lægge en Bog til Side. Af Sange havde vi stort Forraad, baade aandelige som Ingemanns og fornøjelige som Hejbergs Gadeviser for blot at nævne Smagen. —

Det mandlige Ideal, som vi drømte om, tør jeg slet ikke afmale — jeg vil ikke være indiscret. Kun Et: han skulde være ædel og sand, og forresten udtrykte vi os i Sangen:

Stadig for mit Blik han staaer,
 høj og rank med kulsort Haar,
 Øjne med Melancholie, Poesi, Sværmeri
 og en hel Del andet i.
 Snart er han saa vild og mørk,
 grum og hidsig som en Tyrk,
 snart saa tam som et Lam
 — o. hvor jeg dog elsker ham!

I denne forholdsvis ledige Tid maatte selvfølgelig den daglige Gjærning med tilhørende saakaldt Extraarbejde passes. Der var meget at gjøre paa Landet den Gang, som nu er ved at forsvinde. Man kjærnedede Smør, lavede Ost, bagte alt, bryggede Øl, kogte Sæbe, støbte Lys, brændte Kaffe, ja endogsaa Brændevin brændte man, indtil det blev forbudt. Man lavede ogsaa Kartoffelmel og fabrikerede Krølhaar. Da jeg antager, at det kan interessere de kvindelige Unge i Slægten, navnlig de huslig anlagte, vil jeg give Opskrifter paa, hvorledes disse Arbejder udførtes.

Kjærningen.

Paa den Tid, der ligger længst tilbage i min Erindring, foregik Kjærningen ved Hjælp af en Vinde, der blev sat i Bevægelse ved, at den store Lænkehund gik inde i et stort, bredt Træhjul, beslaaet med Tremmer som Trappetrin. Kjærnestaven blev fæstet ved Vinden og saaledes ført op og ned. Senere blev Vinden hængt i Kroge, der sad paa en Bjælke, og bevæget ved Armkraft. Resultatet var dejlige Stykker hjemmelavet Smør, ganske anderledes drøjt at tage til end Mejerismør. Og Kjærnemælken, der blev tilbage, var aldeles ikke kemisk rensset for Smørklumper. Adskillige svømmede ovenpaa og kogte ind i den Grød, som var Folkenes Aftens- og Morgenmad.

Osten,

der lavedes, var lige saa lidt Mejerivare. Der blev lavet forskellige Slags og Qualiteter. Sødmælksosten lavedes af Sødmælk, hvori der blev blandet Fløde, og denne Ost kunde godt concurrere med hollandsk Ost. Den fedeste af disse fede Oste var den, der lavedes som Tiendeost til Præsten. Man forfordede ingen og allermindst sin Præst. Mælken maatte have en bestemt Varmegrad, være „ly“ — enkelte prøvede dette med Albuem,

vi brugte Thermometer — før Osteløben blev sat til. Naar Massen begyndte at skille, østes Vallen ovenaf, og det tykke blev presset fast i Hænderne, før det kom i Ostekarret. Salt og Ostefarve blev ogsaa tilsat før. 1 Spiseskefuld Osteløbe var tilstrækkelig til at skille ca. 2 Spande Mælk. Osten henstod i Pressen eller tyngtet med en stor Sten til næste Dag, saa blev den taget op og lagt til Tørring paa en Hylde paa Loftet eller i frisk Luft paa en Hylde under Taget. — Der blev ogsaa lavet bagt Ost. Til denne blev Mælken, som skulde være sur, behandlet paa samme Maade som foranført. Den pressede Ost blev ikke lagt til Tørring men lagt mellem to Tallerkener og indbundet i et Klæde og kogt i Hø i en Gryde i 2 Timer. Derefter blev den sat i Kjældereren for at mugne, og naar Muggen var falden, maatte den vendes og mugne paany, saalænge som paa første Side. Saa vaskedes den af og var færdig. Ogsaa Knapost — bitter Ost — lavede man. Den skilte Masse kom ikke i Kar men blev tilsat noget Salt og Kommen og stod saaledes nogle Dage. Saa formedes de smaa Oste og lagdes til Tørring, indtil de fik en passende Fasthed. I vore Dage fremhæver man Mejeriernes Properhed fremfor den, der raadede i Hjemmene ved Behandlingen af Mælken ved Hjemmeproductionen. Jeg ved godt, at der i mange smaa Hjem, hvor de vare saa heldige at have en Ko, ikke var Plads til Mælken i et Rum for sig, ja at den endogsaa maatte staa paa en Hylde inde i Stuen. Men i Hjem, hvor der holdtes flere Køer, var det anderledes. Paa Gaardene blev Mælketøjet kogt hver Morgen, Strippe, Fade og Spande, som den Gang vare af Træ, vare blændende hvidskurede, og Baandene omkring dem spejlblanke. Og man taler om, at Landmændene faa meget mere ud af Mælken nu om Stunder. Mon? Ja, Fedtstofferne komme sikkert bedre ud nu end den Gang af Mælken, og flere Penge giver

det vel ogsaa i Øjeblikket. Men mon det ikke var ligesaa økonomisk at bruge noget mere Fløde og Smør, end Nutidens Mejerisystem tillader? Det lyder jo utroligt, naar jeg fortæller, at der i Folkenes Øllegrød blev rørt en stor Spølskaal tyk, sur Fløde, og lavet Sauce til dem af Fløde til Fisk eller andet, hvor det passede. Og Kaffe-fløde, og Salatfløde! Og Jordbærfløde og alle andre Flødesammensætninger — svundne Herligheder for de fleste! Det er ikke alene, fordi jeg personlig er en stor Ynder af Fløde, at jeg finder, det er kjedeligt, at den flyder saa sparsomt. Men jeg troer, at hvis Forholdene tillode en rigeligere Brug af Fløde, vilde det forebygge den stærke Overhaandtagen af de to frygtelige Sygdomme Tuberculose og Sindssyge. To ansete Læger af mit Bekjendtskab, som jeg talte med om dette, smilte slet ikke overlegent af min Mening, men de gave mig tværtimod Ret i, at Fedtstof er en udmærket Medicin.

Ølbrygning.

Ølbrygning udførtes, eftersom Øllet slap op. Saa vidt jeg husker hver 14 Dag eller 3 Uger. Dagen før bleve Kar, Baljer, Øser og Spande og Tønder skoldede omhyggeligt. I Tønderne kom der Malurt for at rense endnu bedre. Udvises der ikke den allerstørste Pertentlighed, „kaster“ Øllet sig og er udrikkeligt. ogsaa Gjæren maa være 1ste Cl.s. Malten kommes i et Kar; derover hældes lunkent Vand; man rører det godt omkring og lader det staa tildækket en Time. Nu tager man en Saa, sætter Tapstangen i, lægger Rosthalmen i 3 Kryds ovenpaa hinanden og Presserne eller store Sten paa. Dette skoldes flere Gange, og naar Vandet er løben fra, kommes Mæskningen over i Saaen. Først hældes lidt kun varmt Vand paa, som ikke skolder; senere hedere. Naar der er samlet ca. 1 Td. af denne Urt, koges Humlen i noget deraf. Bryggerkjedlen maa være blank-

skuret. Humlen koger, indtil Øllet skiller ad, sies saa fra og derpaa blandes dette med Øllet i Karret, som maa være mælkely. Gjæren opløses i lunkent Øl og kommes i. Et Par Stænger og derover et Klæde lægges over Karret; ogsaa dette maa være skoldet. Næste Dag skummes Gjæren ovenaf, og Øllet fyldes paa Tønden, Spundset lægges paa, og Dagen efter slaes det fastere paa. Til 1 Tønde Øl bruges 2 Skpr. Malt og 3 Haandfulde Humle. Moder plejede at tage ca. 1 Spandfuld Urt noget stærkere, før alt Vandet kom paa, og hælde det paa Flasker.

IX. Høsten.

I Juni begyndte Høhøsten. Saa droge Høstfolkene — Sletterne — ud Kl. 2—3 om Morgenen for at arbejde i Nattekjølingen. Hen ved 11 Tiden om Formiddagen kom de hjem og fik The, sat frem tillavet i Fade, hvoraf hver saa fyldte sin Kop. Dernæst hvæssede de Leerne og sov en lang Middagsøvn, spiste til Middag og fik Kaffe. Hvis der ikke var noget Hø tjenligt til at rive sammen, kørte de atter ud at slaa videre.

Naar Sammenrivningen af Høet skulde ske, samlede man saa mange som muligt af egne Folk og fremmede Daglejere. Havde vi en Fridag fra Skolen og kunde komme med, var der stor Fryd. Allerhelst vilde vi med til de længere borte liggende Enge „Store Eng“ og Marsklandet paa Kringlum. Skaarene bleve revne sammen 7—10. De mindste Tjenestedrenge gik forrest i Rækkerne, dernæst de kvindelige Hjælpersker og tilsidst de kraftigste Karle. Denne flerdobbelte Streng blev „tæmmet“ sammen ved Hjælp af en Stige, stillet paa Siden oprejst og forsynet med lange Reb og Hammelstok, forspændt med Hestene. Der kørte vi Børn Ager op og Ager ned paa disse Høbunker eller, hvad der var det allerherligste, fik Lov at styre Hestene. Min Broder Christian, som altid var med, var saa god imod os og lod os nyde denne Friluftsglæde i saa rigt Maal, som det uden Fare kunde lade sig gjøre.

En saadan Arbejdsdag kunde godt trække ud til Kl. 10—11 om Aftenen, men alligevel kom Folkene altid glade hjem, som

oftest syngende. De vidste ogsaa, at der ventede dem milde Ansigter og god Forplejning, ligesom „Madskrinet“, som Moder altid selv var med til at pakke, havde holdt deres Kræfter vedlige Dagen igjennem. Det er et yndigt Minde, hvordan alt saaledes „gik af sig selv“, uden Ros eller Dadel. Enhver gjorde sin Pligt fra den mindste lille Dreng, der var uconfirmeret, til Kokkepigen og Forkarlen. Jeg troer, at baade Ros og Dadel vilde have krænket dem. Dadelen fordi de ikke nogen Sinde med velberaad Hu vilde forsømme deres Pligt, Rosen fordi den indirecte indeholder en Tvivl om, hvorvidt de vilde og kunde udføre det, de vare satte til at passe. Men de bleve paaskjønnede, hvad der er noget ganske andet. Der herskede en gjensidig Tillids- og Tryghedsfølelse, der bandt Herskab og Tyende sammen: de „agtede hinanden højlig for deres Gjernings Skyld“. Folkene havde et Hjem saaledes, at bleve de syge, bleve de plejede og tagne Hensyn til, som det skete baade under en Skarlagens- og Typhusepidemi, hvor mange af dem laa. Ligeledes en Kokkepige, der paa Grund af Blodforgiftning var uarbejdsdygtig en hel Sommer; hun blev hos os og blev hjulpet gennem alt af os voxne Døtre. Og mange flere Exempler kunde jeg nævne. Sligt binder.

X.

Livet med Folkene.

Vi havde vore Tjenestefolk i Menneskealdre, eller de bleve gifte fra os. „Gamle Per“ slog dog Recorden for dem alle. 14 Aar gammel kom han som Vogterdreng paa Gaarden til Bedstefader. 91 Aar gammel døde han og havde aldrig havt anden Tjeneste. De sidste Aar kunde han selvfølgelig ikke bestille noget. I sit 84 sindstyvende Aar vilde han dog endnu tærskede med sin kjære Plejle, og da Fader sagde, at han skulde skaane sig, svarede han: „Nej, nej, lad os ikke tale om det endnu.“ Pers Gjerning var ikke let at bestemme, han puslede ved alt og alle Vegne. Han arbejdede i Haven og i Plantagen; efter Bagningen satte han Tørven til næste Bagning i Ovn; han gav de smaa Kalve Mælken ud i Marken, han passede Svinene, han trak Rullen og var nyttig, hvor de andre ikke kunde naa. Det var utroligt, hvad gamle Per kunde overkomme. Det eneste, han ikke kunde, var at indse, at Toilettet krævede lidt Tid ogsaa. Han regnede det for overflødigt hver Dag at tage et ordentligt Styrtebad under Posten, saaledes som Karlene efter endt Arbejde plejede. Strømper og Støvler vare Luxus-artikler for ham. Moder forærede ham Strømper i Julegave, men efter Helligdagene kom han og bad Moder „endelig ikke at være vred, men han kunde ikke taale at gaa med dem, hans Fødder vare skoldede“. — Hans to Sønner kom ved Faders Hjælp godt frem, den ene blev en flink Sømand og den anden en dygtig Lærer. De to vare ikke de eneste, Fader støttede

med Raad og Daad. Flere unge Mennesker laante Penge hos ham til at begynde med. Han forlangte ikke anden Sikkerhed end deres Ord og blev ikke skuffet. Man kan ogsaa ganske roligt i de allerfleste Tilfælde stole paa, at et Ord af en Vest-slesviger er lige saa bindende som en skreven Contract. —

Tre Husmænd vare ligeledes i Faders Tjeneste om Sommeren fra Tørvestrygningen begyndte, til Høsten var endt, og alle bleve de hos min Broder, da han overtog Gaarden. Den ene af disse lignede saa fuldstændig en af Mændene fra Exners „Høstgildet“, naar han dandsede ved vore Høstgilder, holdende sin „Dame“ i den ene Arm og med den anden holdt den uundværlige Pibe i Munden. For Høstfesten var Fest. Folkene paa den Tid vilde have anset det for en meget tarvelig Erstatning at faa udbetalt nogle Penge i Stedet for at faa Høstgilde. Saa-danne Dage havde deres store Betydning, fordi de vare sande Udslag af Lysten til at glæde de Mennesker, der ved deres glade Flid hjalp med til at grundfæste Hjemmets Velstand. Festen begyndte med Middagen: Lammesuppe med Coredeboller og Fricasé. Til Eftermiddagskaffen fik vi Julekage, Tvebakker og Smaakager. Aftensmaden bestod af The og Masser af fint skaaret Smørrebrød og senere Punsch. Saa blev der holdt Taler for os allesammen. Særligt udmærkede sig Anders Markmands Taler ved fine Vendinger og høje Tanker. Markmanden var Gjæst alle Vegne i Sognet ved Høstgilderne. Stillingen fik den paagjældende ved at søge denne, og Valget blev afgjort Faste-lavnsmandag paa Sogne-Grandet. Hans Gjerning bestod i, at han havde Opsyn med alt løstgaaende Kvæg; hele Dagen gjen-nemstrefede han Markerne for at se, om hver Mands Creaturer holdt sig paa deres egne Enemærker. I modsat Fald fik han dem i deres rigtige Fenne igjen, og Følgen for Ejermanen var et Besøg af Anders, der satte en Kridtstreg paa en dertil bestemt

Bjælke i Stalden. Stregerne vare forskellige, eftersom det var for en Hest, en Ko eller et Faar, og indløstes med tilsvarende Penge, henholdsvis 20 — 10 og 5 Pf. Crøfterne mellem Markerne ere ikke særlig brede og dybe og afgive ikke sikre Hegn. Markmandens Vaaben mod alt var en lang Springstok, som han benyttede til at springe over Grøfterne ved eller som Tugtens Ris til de gjenstridige „Høveder“, som ikke godvilligt vilde anerkjende hans Autoritet, Det har sikkert været dette Friluftsliv, der har gjort Anders's Ord saa bevingede, maaske ogsaa Punschen. Mellem Kaffen og Aftensmaden blev der leget, og efter Theen begyndte Dandsen. Gamle Andreas Skomager var Spillemand. Han slog Tacten med baade Hoved og Fod og lagde nøje Mærke til, om Dandsen gik pænt. Jeg begriber ikke, at han kunde holde ud at nikke uophørligt i Timevis, men vi vare gode imod ham med en lille Opmuntring i Form af en Thevandsknægt ind imellem. Og vi morede os! Høstgildet var aldrig, før hele Høsten var endt, og tidt blev det temmelig langt hen i Eftersommeren, naar det faldt ind med Regn og uroligt Vejr. Det kunde da se ud, som om Høsten ikke blev god. Ogsaa fra saadanne Tider er der kun lyse Minder. Fader klagede aldrig over Vejret og heller ikke over Høsten. Han mente, der var En, der bedre end vi selv forstod sig paa, hvad der i alle Henseender var mest tjenligt. Som Følge af dette Syn var der heller ikke i saadanne Tilfælde Tale om at afvige fra den nedarvede Skik ikke at benytte Søndagen til nogen Art af Hverdagsarbejde. Jeg husker, at det en Gang, efterat min Broder havde overtaget Gaarden, var en ganske ualmindelig kold og regnfuld Sommer. Kornet stod i Skok og var vaadt, og der var Frygt hos mange for, hvordan det vilde gaa. Saa kom der en Søndag med dejligt Solskin og Varme, og Folkene i Skast fik travlt med at arbejde med Kornet og begyndte at kjøre det i Hus. Min

Broder foretog intet. Saa kom en af Mændene nede fra Byen, som gjerne vilde sige et Ord til andre, og han formanede min Broder til at benytte det gode Vejr, „det var Synd andet“. Christian raadførte sig med Fader. Han fik det Svar: „Her paa Gaarden er ikke nogen Sinde kjørt Korn ind paa en Søndag, hverken i min eller min Faders Tid. Nu er Du den, der raader og maa tage Bestemmelsen.“ Der blev ikke kjørt Korn ind eller arbejdet med det den Dag. Om Mandagen var Vejret endnu mere straalende end om Søndagen, og min Broders Korn blev bedre tørt end nogen andens. — At denne dybe Søndagshvile havde sin Rod i Søndagens Helligholdelse, følger af sig selv. Det var ikke et Lovbud men en Tilladelse og en Gave og derfor saa let at giennemføre. En grundig Lørdagsrengjøring gjorde, at Stuerne Søndag Morgen kun behøvede et lettere Eftersyn. Og i lige Maade ude omkring hjalp hver paa sit Omraade med til, at alt Søndag Morgen saa festligt ud. Det var pynteligt at se den store Stenbroplads og Gruspladsen og Haven lugede, fejtet og revne uden et Græs- eller Halmstraa. Maden var saa vidt muligt gjort i Stand om Lørdagen. Om Vinteren var Kaal altid Folkenes, tidt ogsaa vor Søndagsmiddag, og saa var Kaalen hakket Lørdag Aften af en af de yngre Tjenestedrenge. Han fik en saakaldt Kaalspannd af Form som en halv Kjerne sat frem for sig, og deri bearbejdedes Kaalen med en ω -formet Hakkekniv paa et langt Skaft, indtil den fandt Naade for Kokkepigens kritiske Blik med Hensyn til Finheden. Saa kom Søndag Morgen. I god Tid var man oppe for at blive færdig med det, der maatte udrettes, og komme tidsnok til Gudstjenesten. Det var nemlig Sædvane, at alle, der kunde, gik i Kirke. Ogsaa Folkene, baade Karle og Piger, smittedes af denne gode Vane som af flere andre. For gode Vaner havde deres Sæde i vort Hjem. En anden kirkelig Vane var den regelmæssige Altergang to

Gange om Aaret. Dagen og Aftenen før Altergangen havde noget stille forberedende over sig, og selve Dagen var saa højtidelig. Jeg er tilbøjelig til at tro, at saadanne Altergange vare mere opbyggende — ikke blot opbyggelige — for Christenlivet end de mange Gange naarsomhelst uden disse stille Lønkamertimers Forberedelse og —, lad mig tilføje, — uden ydre Festklædning. Jeg synes, Dagen fordrer en vis Festdragt ligesaa absolut som enhver anden Højtid af verdslig Art. Hvem, der har Lyst, maa godt le over min Opfattelse, men det forandrer den ikke. — Vanen at gaa i Kirke og til Alters var i det hele almindelig i mit Fødesogn, og den bar ikke bløt Menigheden selv men ogsaa Præsterne. Som Regel var det unge, lige ordnede Præster, der kom til Skast. Hvorledes de følte sig drevne til at sørge for at kunne gjøre Gudstjenesten saa rig som mulig ved at se Kirken fyldt Søndag efter Søndag i saa lille et Sogn, mærkede man paa hele deres Færd og Tale. De viste sig som Guds og Menighedens Tjenere og vare elskværdige i Omgangen med deres Sognefolk. —

XI. Præsterne.

Mellem mit Hjem og Præstegaarden var der altid en livlig Forbindelse. Samtidig med at mine Forældre bleve gifte, var Pastor Prahls Præst i Skast fra 1826 til 1851. Det er den eneste Præstefamilie, som Fader og Moder ikke sympathiserede med. Fru P. var den første Præstekone der paa Egnen, der kaldtes „Frue“ i Stedet for Madame, som ellers alle andre endnu en Tid efter tituleredes. Om hende var der mange Smaahistorier, som ikke alle vare lige smigrende for hende som Præstekone. En Gang fortalte hun, at Vorherre var saa forunderlig naadig mod hendes Athalie, „forleden da hun gik over „Bjerget“ — en høj Mark ved Præstegaarden —, lod han et stort Stykke Tøj falde ned i Favnen paa hende!“ Efter at Prahls var forflyttet til Bøel i Angel, kom Pastor, senere Provst, Casper Nicolaj Smith 1851—1857. Han og hans Kone vare mine Forældres jævnaldrende, og der begyndte nu et fornøjeligt Samliv mellem de to Familier, der førte til trofast Venskab, som vedvarede, ogsaa efter at Provst Smith efter sin første Hustrues — Elise Augusta Giegengacks — Død var bleven forflyttet til Strandby og Faursø i Jylland. Fru S.s Grav er stadig vel vedligeholdt paa Skast Kirkegaard. Det var et livligt, elskværdigt Ægtepar. Fru Smith kunde godt lide at faa en Whist men ikke at tabe i Spillet. Naar hun saa saa, at der var Udsigt til, at hun og Makkeren kunde blive storslem, kastede hun Kortene imellem Stikkene paa Bordet og strøg dem derfra i en Fart ned i Skjødets, og Spillet

var endt med en lille Latter fra de Spillende. Hun havde Ord for at „være fin paa det“. Pastor Smiths anden Hustru Cecilie Kjørulf var en ligesaa elskværdig og meget begavet Kvinde. Baade Smiths og deres Døtre Angelica og Elise besøgte os flere Gange, og Elise er vedbleven at være min trofaste Veninde i alt, Sorg og Glæde, indtil denne Dag. Mig har hun hjulpet at bære de ensomme Aar, og Børnene har hun været en rigtig „Tante Lisse“. Pastor Cornelius Benedict Brammer blev nu Præst i Skast. Ogsaa han og hans Kone bleve min Forældres gode Venner og stadige Omgang. I Brammers Tid begyndte de ældre Søkende at gaa op i Præstegaarden for at faa en videregaaende Undervisning, end Almueskolen gav i Sprog, Historie, Geographi, Mathematik og for min Søster Mette Maries Vedkommende tillige Musik og Haandarbejde, og det fortsattes paa den Maade, at vi om Formiddagen bleve underviste i Landsby-skolen i de elementaire Fag og Religion og om Eftermiddagen i Præstegaarden. Det var dygtige Lærere, der underviste os, og deres Religionsundervisning var dicteret af personlig Oplevelse, der overbeviste os Børn om Christendommens Sandhed for dem. Senere, da der kom tyskuddannede Præster, fik vi Yngre Lærere, og min yngste Søster var de to sidste Aar før sin Confirmation i Ribe. Efter Confirmationen kom vi Søstre paa forskellige Cursus. Min Broder Christian var et Aar paa Kochs Højskole i Brøns og en Tid i Hamborg. Ingvard studerede Theologi, og Andreas blev Apotheker. Sin practiske Dygtighed som Landmand fik Christian hjemme hos Fader, som ogsaa havde fremmede unge Mennesker som Landvæsenselever. — Mens Brammer var i Skast, vakte Baptisterne et temmelig stærkt Røre i Sognet. De byggede sig en Sal —, Synagogen blev den kaldt, — hvor de fik indrettet et stort Bassin til at foretage Daaben i. Vi fik Lov til en Gang at overvære en Gjendaab, da Fader og Moder ikke

frygtede deres Indflydelse. Vi havde en Pige, som var Baptist, og en mere stille og alvorlig Kvinde kunde man ikke tænke sig. Livet var for hende christelig Alvor. Da det en Tid saa ud, som om de skulde faa en Del Tilhængere, opfordrede enkelte Præsten til at træde op imod dem, men han svarede, at han vilde gjøre den gamle Gamaliels Ord til sine, „er det Guds Værk, kunne vi ikke forhindre det, — er det Menneskers, falder det bort af sig selv;“ det sidste blev Tilfældet. Den 28. Maj 1867 blev Brammer „entlediget paa Grund af Edsnægtelse til Kongen af Prøjsen“, som der staaer paa Præstetavlen Nr. 2 i Kirken (se Kirken). Foreløbig toge de Ophold hos hans Fader, Biskop Brammer i Aarhus. Beboerne i Skast Sogn kørte med Heste og Vogn alt Præstens Flyttegods lige til Bispegaarden. Og ligeledes gjorde Fader og Moder Rejsen med egen Befordring, da de besøgte Brammers, mens de endnu boede i Bispegaarden. Det var en lang og trættende Kjøretour, men til Gjengæld en ganske anderledes interessant Maade at rejse paa end Nutidens, hvor man farer igjennem Landet uden at se stort andet end Telegraphpælene, der afbryde uafsluttelig og gjøre svimmel. Brammers havde selv ingen Børn. En Plejedatter, Elisabeth Herskind, var min jævnaldrende og Legekammerat. Mon hun ligesaa godt som jeg husker en Fødselsdag, da hun havde faaet en meget stor Dukke i Fødselsdagsgave? Vi klædte den af og paa i det uendelige, og saa var jeg saa uheldig at rive den ene Arm af; jeg blev meget ulykkelig, Elisabeth blev meget vred, hvad der var saare naturligt, men Fru Brammer forstod udmærket at trøste os og udjævne Striden, fin og sød som hun var. Det var den Gang ualmindeligt med Gaver. Fru Brammer fortalte Moder, at hun og hendes Mand skiftedes til at forære hinanden den samme Bog i Julegave, men det gjorde intet Skaar i Feststemningen.

Den første tyske Præst, Pastor Volf, var en elskværdig Mand og kom ogsaa i vort Hjem. Forholdene vare vanskelige for ham. Han selv talte Dansk, men hans Kone kunde vanskeligt gjøre sig forstaaelig overfor dem, der ikke havde lidt Kjendskab til det tyske Sprog. Volf følte sig meget trykket af sin Stilling. Han udtalte sig til mine Forældre om, at han ikke kunde friggjøre sig for den Følelse, at man helst var fri for ham, hvor han kom, skjøndt sikkert ingen har ladet ham mærke noget directe. Men alene dette, at en afholdt Præst ufrivilligt havde maattet tage sin Afsked og give Plads for ham, kunde let give ham den Tanke. Volf var neppe to Aar i Skast til 1869 i Maj. Efter ham kom Pastor Gottlieb, som først boede i Hjerpstedt og havde Skast til Annex. Han aflagde den tyske Embedsed, skjøndt han var dansk Præstesøn fra Hvidding, fordi han mente at kunne gjøre mest Gavn ved at virke i Slesvig. Som de foregaaende Præster arvede han saa at sige mit Hjemms Gjæstfrihed efter den bortrejste. For hans Hustru og Søster var Aasgaard omtrent daglig Maalet for deres Spadseretoure. Jeg ser, hvorledes Fru Gottlieb altid trak sin Stol hen ved Siden af Bedstemoder for at faa en Passiar med hende. Frk. Gottlieb havde fattet det gode Forsæt at mødes med Fader om Morgenen Kl. 5 til Spadseretour. Hun var meget imponeret af, at Fader stod op samtidig med Folkene, skjøndt det ikke var nødvendigt, da min Broder Christian var den, der stod i Spidsen for alt. Men hvem, der ikke mødte til Tourene, det var Frk. Gottlieb, som tidt senere paany blev inviteret af Fader. De to Damer beundrede i høj Grad Fader, som Fru Gottlieb erklærede var den største Gentleman, hun havde truffet, skjøndt hun var opdraget i et fint kjøbenhavnsk Hjem. Pastor Gottliebs Moder boede i Huset hos ham. Naar min Søster Gyde og jeg vare færdige med Timerne hos „unge“ Fru Gottlieb, bleve vi Onsdag og Lørdag inviterede

ind til „gamle“ Fru Gottlieb paa „Bønderdrenge“ (Kryddertvebakker) og The, skjøndt vi i Forvejen havde drukket Kaffe med Familien. „Bønderdrenge“, Franskbrød, Tvebakker, „Hedeviger“ (Boller) og Smaakager bragtes rundt af en Kagekone, altsammen herlige Sager og stort Brød. —

Pastor Gottlieb kunde i Længden ikke udholde Stillingen i den tyske Statskirke, hjertevarm dansk patriotisk som han og alle i Hjemmet vare. Gamle Fru Gottlieb blev en Gang meget fornærmet over, at en Mand fra et Nabosogn kaldte hende „Mutter“. I November 1874 tog han sin Afsked og fik senere Embede i Bølling i Jylland.

Præsterne i Slesvig ansættes i de fleste Sogne ved Præstvalg. Ved Valget efter Gottliebs Afrejse vare indstillede Candidaterne Jørgensen, Wernich og Jessen. Jørgensen blev valgt, mest paa Grund af hans danske Sindelag. Wernich, som boede hos os, var meget tysk og var nærmest lettet ved, at han ikke blev valgt, da han syntes, det vilde blive en vanskelig Opgave for ham at blive en god Præst i et saa decideret dansk Sogn.

Der boede den Gang en Mand i Skast, som var fremsynet. Da han saa de tre Præster, sagde han, hvem af dem der vilde blive valgt. „Jørgensen har allerede staaet paa Prædikestolen.“ Meget andet saa han, men som Regel holdt han ikke af at tale derom. Slet saa meget som Gyde Marie Rytters i Ballum saa han dog ikke. De Syner, hun havde, vare større og af megen Interesse for hele Egnen. Pastor Jørgensen udmærkede sig ved ualmindelig korte Prædikener. En gammel, ugift Kvinde, „Stine af Grethes“, kunde aldrig give sig Tid til at blive Gudstjenesten til Ende, hvad der var Skik i Skast. Hver Søndag var hun i Kirke, og lige saa bestemt rejste hun sig hver Søndag, naar Præsten havde sagt Amen, indtil den første Søndag, Jørgensen holdt Gudstjeneste. Da skete det mærkværdige, at Amen faldt

saa hurtigt og uventet, at Stine glemte at gaa og blev sammen med den øvrige Menighed. En Juleprædiken af Jørgensen vakte en Del Uvilje imod ham. Han kom ind paa Tiden for Jesu Fødsel og paapegede, at sikkert hverken Dato eller Aarstal vare correcte; det maatte have været i en varmere Aarstid, da Hyrderne laa paa Marken. Da han kun belyste sin Paastand fra denne ene Side, syntes de fleste, at det var nærmest til Forringelse af Julehøjtiden. Schnellers Bog „Jesu Fodspor“ var den Gang ikke udkommen; den kunde maaske have været til Trøst som Modvægt. —

Efter Pastor Jørgensens Bortrejse 1884 kom der selvfølgelig kun tyskuddannede Præster og altid unge Mænd. Medens Præsterne forhen som mine Forældres jævnaldrende havde været knyttede til vort Hjem, var det med de yngre paa en noget anden Maade, jeg vil nærmest kalde det nydende. Jeg kan bedst betegne det ved at citere nogle Ord, som den unge Pastor Nissen, der ved Moders Død var Præst i Skast, sagde ved hendes Kiste: „Naar vi stede denne Kvinde, ved hvis Baare vi staa, til Hvile, saa er det et uerstatteligt Tab ikke alene for hendes Nærmeste, men ogsaa for mange andre og ikke mindst for de unge Præster, som komme her til Skast. Thi vi have følt, at vi i den Afdøde og i Hjemmet paa Aasgaard havde en Støtte, og vi have lært meget der og af hende.“ Det var altsaa en tysk Præsts Mening om en ægte dansk Kvinde fra et gammelt dansk Hjem, — Fader var død, men de samme Ord gjaldt dem begge. Jeg fremhæver altid dette, naar man gjør saa mange Udfald mod de tyske Præster. Vi havde ikke nogen Sinde blandt de tyske Præster en eneste, der drev Politik eller i nogen Retning vilde bringe Ufred ind i Sognet. Og dog var Skast det mest danske Sogn, hvor der aldrig blev afgivet en tysk Stemme ved Valgene. Der boede én tysk Familie, en Pottemager Kniess

med sin Hustru Sarah og Svenden Busch. Alle tre vare tysktalende, men det faldt dem ikke ind at afgive tyske Stemmer. Skast var en lille Idyl, ogsaa anerkjendt som saadan af Nabosognene. Om den skal vedblive at være det, beroer paa, om de Yngre der ville tage den gode Arv op. Ødelægge de den, saa faae de et tungt Regnskab at svare til, saa jeg kan kun ønske og bede for dem, at de maa blive Traditionen tro. Det har været opdragende for de unge Præster at se Livet, der førtes i Skast; jeg antager hjulpet dem til at forme deres Prædikener saa centralt christelige, som de vare. Der var selvfølgelig Forskjel paa de forskjelliges Forkyndelse, men ved det centrale forstaaer jeg, at man efter at have været i Kirke altid følte Formaning i Rom. Cap. 14 V. 12 gjentaget: „Altsaa skal hver af os gjøre Regnskab for sig selv.“ Jeg har senere hørt megen Forkyndelse, hvis stadige Omkvæd nærmere var at gjøre Regnskab for andre og en hel Del andet, som jeg synes er saa peripherisk smaat. Samlivet med disse unge Præstefamilier var til megen Glæde og Udvikling for os Unge og dem selv. Navnlig var det Tilfældet med Christiansen og hans Hustru. De kom til Skast 1885 i Marts. Paa en bestemt Dag om Ugen vare min Søster Margrethe og jeg Gjæster hos dem. Det var rige Samtaler, vi havde med hinanden, da Christiansen havde en ualmindelig Evne til at føre de dybeste selv theologiske Spørgsmaal frem overfor Lægfolk, saa man kunde forstaa dem og følge med i alt og have Udbytte deraf. Der blev ogsaa musiceret. Christiansen var musikalsk, og hans Hustru og Margrethe spillede 4-hændigt. Jeg fik videregaaende Undervisning i Tysk, da det af Regjeringen blev forlangt, at alle, der gave sig af med at undervise, ogsaa privat, skulde undervise paa Tysk i alle Fagene, Religion undtagen. I 1888 kom det frygtelige Slag med Sprogrescriptet, der ogsaa paabød det tyske Sprog i dette Fag.

Jeg ser Faders Bedrøvelse og Harm; han var ligbleg, da han fortalte det, men han sagde kun: „Det er for haardt!“ Han opfordrede ikke til Opposition: Øvrigheden var Øvrighed og maatte adlydes, det var en Selvfølge. —

Christiansens kom bort i 1890 og fik det udmærket i deres nye Embede, Møgeltønder, hvor Grev Schack og Gemalinde bleve deres trofaste Venner, og dog erklærede de begge, at som i Skast kunde de ikke faa det noget andet Sted, det var den mest henrivende Plet paa Jorden. Endnu et Par Præstefamilier vare der, før de Ældre i Sognet gik bort. Pastor Jensen fra 1891—1896. Pastor Nissen fra 1897—1905. Pastor Thielsen fra 1905—1912 følte sig mindre hjemme. Jeg besøgte dem under mit Besøg hjemme i Sommeren 1912. Fruen talte kun daarligt Dansk, men hun erklærede, at hvis de blot kunde omgaas en Del af Menigheden, skulde hun snart faa det lært. De vare begge meget glade for mit Besøg og elskværdige. Da jeg fortalte, hvor meget jeg var kommen i Præstegaarden, erklærede Præsten, at saa skulde jeg have Lov til at komme rundt alle Vegne for at opfriske gamle Minder. At Menighederne kunde vinde de tyske Præster, hvis de vare som Skast Menighed paa mine Forældres Tid, er der ingen Tvivl om. Har Præsten sin Pligt, saa har Menigheden det i samme Grad.

XII.

Gjæsterne.

Det var ikke blot Præstefamilierne, der gjerne vilde besøge Fader og Moder. Overfor en Masse Mennesker practiseredes Ordet „ikke at glemme Gjæstfriheden; thi ved den have mange beherberget Engle“. Og selv om Gjæsterne vel ikke bogstavelig talt vare Engle, saa vare de rare alle uden Undtagelse, synes jeg. Og fornøjeligt var det at have dem. Samtalen var aldeles ikke anlagt paa at være særlig aandrig eller ualmindelig. Men den var saaledes, at man ikke bagefter hehøvede at frygte for, at nogens gode Navn og Rygte var bleven ødelagt. En af vore kjæreste Gjæster var Bedstemoders Søster, Gyde Marie. Hun var ugift og ejede en Gaard i Sønder-Sejerslev, som hun ved Faders Hjælp selv drev. Hun kom altid kjørende i sin store holstenske Vogn og saa saa fornem ud, som hun sad der paa det bagerste Sæde, rank og ret trods sin høje Alder og tæt tilsløret. Kusken sad ligesaa strunk paa det forreste, og det pletterede Sølv paa Seletøjet skinnede i Solen. Naar vi fik Øje paa Kjøretøjet, begyndte Spændingen for, hvad Moster havde med til os; for tomhændet kom hun aldrig. Der var over hende noget dæmpet vemodigt, som man ogsaa ser det paa Billedet af hende, den smukke Sortkridtstegning, der hører til derhjemme. Og det var forklarligt. I 15 Aar var hun forlovet med en ung Mand af god Slægt. Saa brød han med hende for en andens Skyld, og det glemte hun aldrig. Gamle Moster vandt en Masse i Lotteriet: Sølvskeer, Taffeluhr, Sølv-Sauceskaale, Dækketøj og

en Sølv-Themaskine, som min Søster Gyde, der var opkaldt efter hende, arvede. Af Dækketøjet blev en Del stjaalet. — Moster døde ved Juletid 1878 og ligger begravet paa Emmelev Kirkegaard.

Andre kjære Gjæster vare vore Onkler og Tanter paa Moders Side; Fader havde ingen Søsken i Live, men nogle længere ude beslægtede og Familier nede fra Skast besøgte os ofte. En Gang om Ugen om Vinteren havde Fader et Solo-Parti sammen med Okke Hage, gift med en Cousine af Fader, Jens Andersen og Læreren Hansen. Tractementet saadanne Aftener var et Gra-venstener- eller Flaskeæble, og Drikkevarerne et Glas fed Fløde-Mælk eller en Flaske hjemmebrygget Øl. Det varede meget længe, før Moder indførte Kaffe om Aftenen, naar der var Gjæster. Der blev spillet Kort, men Samtalen var livlig allige-vel. Som oftest drejede den sig om Politik, hvor Meningerne vare meget forskellige; men naar Disputen var forbi, vare de lige saa gode Venner som før. Fader var den mest conservative, og hans Conservatisme prægede hele Hjemmet. Det gjaldt baade i christelig, politisk og social Henseende. Højre- og Venstre-Partierne stredes ivrigt om Herredømmet allerede den Gang; Fader var afgjort Højremand. I christelig Henseende vilde han nærmest kunne have sluttet sig til Nutidens Centrum, men ogsaa der vilde han neppe have følt sig hjemme. Han var for udpræget en Natur til helt ud at kunne slutte sig til et Parti-Program. Indre-Mission som Retning med den skarpe Kritik og Dømmesyge passede ikke til vort Hjem med det lyse Blik paa Mennesker og den altid vaagne Selvkritik. Det udelukkede dog ikke, at vi deltog i Missionsfester. De vare heldigvis ikke saa hyp-pige den Gang, saa man blev overmæt af at høre og ikke fik Tid til at fordybe sig i det hørte og lade det blive til Liv. Derfor vare de virkelige Fester. Grundtvigianismen med den

folkelig nivellerende Iblanding, som den ytrede sig paa den Tid, passede lige saa lidt. Fader og Moder holdt ikke af Lægmands Forkyndelse, og som saadan betragtede de enhver, der ikke havde faaet den grundige theologiske Uddannelse. De vare imod Frimenighedernes Dannelse. Kirken var Guds Hus, og naar Ordet blev forkyndt purt og rent, saa var det en christelig Forkyndelse, selv om den lød fra en tyskuddannet Præst, naar han stod i sit dertil kaldede Embede. De saa strengt paa, at Grundtvigianerne fra fremmede Sogne kom til Alters hos Pastor Gottlieb, fordi de ikke vilde gaa til Alters hos en tysk Præst. „Kunde man ikke komme til Guds Bord uden med Nag i Hjerteret til Ens egen Sognepræst, saa maatte man hellere blive borte.“ Nogle forargedes over tyske Vendinger i enkelte Præsters Tale. Jeg har stadig gennem Aarene hørt kun to Exempler af andres Erfaring, der maaske kunde være slemme nok —, jeg har ikke selv hørt noget af Sligt —, en forkert Udtale af Aand: And — og Baare: Bare, men det forekommer mig at være vel forslidt gennem de mange Aar, ikke at tale om at det for mig var meget værre at høre en Frimenighedspræst bekjende Troen i det mest platte Slesvigske, der gives. Samme Præst var Fader en Torn i Øjet. Han skriver i et Brev til mig i 1881: „I denne Tid er her meget travlt med at faa Candidater til Land- og Rigsdagen, og her i Nordslesvig gjælder det jo om at faa gode danske Mænd. I 1ste Valgkreds blev det med stor Majoritet vedtaget at vælge Junggreen fra Aabenraa, men saa gav denne sig til at skrive imod Junggreen, som Du har læst i Aviserne, hvorover Folkene her paa Egnen ere meget ærgerlige, da det har ført til Uenighed, og det maaske kunde gaa saa vidt, at Tyskerne kunne sætte deres 2den Candidat igennem. Er det ikke harmeligt: paa saadan skammelig Maade at angribe en hæderlig og brav dansk Mand! Smukke

Grundtvigianske Foranstaltninger!“ — Blandt Gæsterne, der gjerne kom, vare min Svoger Gudmunds Forældre, Knudsens fra Trøjborg. Desuden kom Moders gamle Piger og unge Piger, der mens vi Søstre vare uconfirmerede, havde assisteret Moder som „ung Pige i Huset“ eller som Husjomfru, og vore Lærerinder, som vare blevne gifte, da de droge bort. Saa opfriskedes Minderne fra deres Ophold hjemme. Marie Hauschildt, en Lærerinde, og Caroline fra Hem, Kokkepige i mange Aar, bleve begge gifte til America og kom til at bo næved hinanden i Wisconsin. Ved et Besøg hos os fortalte de, at deres kjæreste Underholdning med hinanden vare Minderne fra vort Hjem. Et interessant Besøg fik vi en varm Sommerdag, mens vi sade hyggeligt sammen ved vort Haandarbejde. Det bankede, og paa Faders „Kom“ aabnedes Døren, og en høj, ældre, fremmed Herre traadte ind. Han præsenterede sig som Faders Slægtning og hed Eyber. Han stammede fra „Gamle Ørum“, havde først været Apotheker i Thisted men opgav dette og blev Landmand og var nu Ejer af Gaarden Qvistrup ved Struer. Han vidste, at hans Bedstemoder stammede fra Aasgaard, at hun hed Ancke (Anike), var født d. 17. Octr. 1749 og var en Søster til Faders Bedstefader Claus, født d. 24. Septr. 1751. Det er hans Navn, der staaer paa Ledpælene ved Stenser. Ancke blev d. 20. Octr. 1770 gift med Niels Nielsen Schack af Harris, og samme Niels Schack købte 1799 Ørumgaard i Ørum Sogn, Hassing Herred, en Gaard som 1763—88 havde været incorporeret under Stamhuset Vestervig. Niels Schack, som tidligere havde ejet Kobbøl og omtrent samtidig med, at han købte Ørum, blev Ejer af Bækmark, fik 1809 d. 18. Juni sin Datter Bolette (Bodil) gift med Frederik Vilhelm Eyber og døde Aaret efter. Datteren døde 1828. Svigersønnen Eyber døde 1857. Kirkebogen oplyser, at han var født i Thale i Fyrstendømmet Halberstadt, Provindsen

Sachsen, Kongeriget Preussen. En Søster til Bolette, Ingeborg, var gift med Præsten Aagaard i Agerskov ved Aabenraa. I Skrivelsen fra Landsarchivet i Viborg tilføjes: „Wibergs Præstehistorie oplyser imidlertid, at Præsten Aagaards Hustru var født 1772 paa Harrisgaard i Brede Sogn, hvilket Sogn ligger syd for Grændsen. Dets Kirkebøger ere derfor ikke afleverede til Landsarchivet.“ Der fremgaaer af dette, at man mener, der er en Misforstaaelse, medens det netop er en Bekræftelse af ovenanførte. Da Eyber kom fra Tyskland til Vestervig og forelskede sig i Bolette, var det kun med Nød og næppe, at Faderen gav sit Samtykke. Eyber maatte først forpligte sig til at gennembanke Linddahl, General for Landmilitzen. Det lykkedes til Svigerfaderens Tilfredshed. Stokken, hvormed Eyber foretog denne heroiske Handling, er i Sønnesønnen Christian Eybers Eje. — Efter denne Præsentation var Bekjendtskabet gjort. „Jeg kjender dig forresten godt allerede,“ sagde Eyber til Fader, „jeg har paa Vejen hertil forhørt mig om dig hos adskillige og vil nok være i Slægt med dig.“ — I en Aarrække var der livlig Forbindelse imellem de to Familier, senere ere vore Veje blevne adskilte. Mens Slægtskabet dyrkedes, havde Fader ægte Rødvind fra Bordeaux fra en Søn af Eyber, der var Vinhandler. Naar han tog et helt Oxehoved og selv aftappede Vinen, fik han den meget billigere end den bedste gennem Vinhandlerne herhjemme, og da baade Venner og bekjendte gjerne vilde være med, var det ikke uoverkommeligt. En anden af Faders Omgangsvener, Apotheker Nagel i Hoyer, sørgede ligeledes for, at Fader fik den bedste Slags Krystalmelis og Messinaappelsiner. Vi Børn frydede os over alt saadant, ingen af de nævnte Rariteter komme nu til os i saa rigeligt Maal. — — En god Ven af Fader var Hofslagtermester Söhrnsen fra Flensborg. Bekjendtskabet var fra Begyndelsen gennem Handelen men gik derfra over til Venskab.

Det var morsomt at høre paa, naar der skulde afsluttes en Handel. Det endelige Haandslag blev i Reglen først givet, naar Söhrnsen sad paa Vognen, der skulde bringe ham til Trøjborg; det var den sædvanlige Rute eller omvendt. Saa begyndte Söhrnsen: „Na, Claus, lad det saa bli derved,“ hvortil Fader svarede med en Hovedrysten og et Smil. Endelig lød det befriende „naa, lad gaa“. Handles skulde der helst for Humeurets Skyld. Söhrnsen talte ikke ret godt det danske Sprog, hvorimod hans Datter, der ofte var med, elskede det danske Sprog og lærte det til Fuldkommenhed. I Begyndelsen, da Söhrnsen kom, førte han Sølvpenge med i et stort Skrin, som maatte hentes af to Karle fra Enden af Haven, hvor Deligencen holdt. Mindre Summer i Sølv transporteredes i en „Kat“, en lang Læderpung, der spændtes over den ene Skulder ned under den modsatte Arm. Söhrnsen befandt sig saa inderlig vel hjemme. Og naar han kom op paa Gjæsteværelset, hvor den indbydende Seng med Edderdunsdynerne og de fine hollandske Lagner og Pudebetræk med brede Kniplingsmellemværk ventede ham, og Stearinlysene i Glasstagerne, om Vinteren i Forbindelse med Lys-skjæret fra Ilden i Kakkellovnen, gave et hyggeligt Skjær, saa gned han sig i Hænderne og sagde: „Ah, her er godt, Claus!“

→ De forskellige Læger, som fulgte efter hinanden, bleve ogsaa Venner af Hjemmet. Lægerne Krüger og Winding vare omtrent samtidig Læger for os. Dr. Krüger var Broder til den bekjendte Hans Andersen Krüger, der efter 1864 var Fører for de Danske i Nordslesvig. Krüger anbefalede altid som særlig godt for Patienterne „lidt Sagovælling med Kanel“, og „en lille Kop Extra-Kaffe skader aldrig“. Han holdt selv meget af „en lille Kop Extra-Kaffe“, naar han kom. Var han sindig i sit Væsen, saa var Winding desto livligere; han kunde næsten snakke Patienterne raske. Efter de to Lægers Død kom Jersild og Nagel.

Om Jersild gik der mange Historier. En Gang kom han paa Lægebesøg hos en fattig Familie, hvor der ikke fandtes Blæk og Papir, og Lægerne førte den Gang ikke Skriverequisitter med selv. „Har De heller ikke Kridt,“ spurgte Jersild. Jo, det havde de da. „Saa kom med det! — Vend Ryggen til!“ Og saa blev Recepten skrevet paa Frakken, og Manden gik paa Apotheket og fik Medicinen rigtig udleveret. Vi holdt ikke rigtig af Jersild, derimod yndede vi at consulere Dr. Nagel, der var yngre men mere alvorlig og meget dygtig. Han er nu i Berlin og er bleven Sanitetsraad der. —

Ogsaa vore, Børnenes, Gjæster vare velkomne hos Fader og Moder, baade da vi vare Børn og som Unge. Gode Legekammerater havde vi, og de frie Omgivelser hjemme gave udmærket Plads til al Slags Leg. Om Sommeren i Plantagen, Haven og alle Skjulestederne imellem de mange Udbygninger, Vippe, Carroussel — et Hjul med et Brædt over — Croquet-, Ring- og Fjerboldspil. Om Vinteren dejlig Is rundtomkring: paa Dammen, Engen ved Gaarden, der blev overrislet, og nedenfor den søndre Tofte. Allermest Fornøjelse havde vi dog af vort eget lille Kjøretøj. Den første Hest, jeg erindrer, var Nordbaggen Piddes, men den, jeg havde mest Glæde af, var Islænderen Frits. Frits havde oppositionel, islandsk, stædig Koldblodighed overfor os som dens Herrer. Hvis det passede den bedst, saa gik den ganske langsomt uden at tage mindste Hensyn til vor tydelige Tilkjendegivelse af Ønsket om en hurtigere Fart. Vilde vi dreje om et Hjørne, og Frits ikke syntes om det, forstod den at manøvrere med Vognen, saa den ganske roligt endte i Grøften. Vi kørte Hø med den i Miniature-Læs, kørte i Skole og Dandse-skole. Vi red „Gendarm“ paa den, naar vi legede „Røver og Soldater“ —, der var ingen Grændser for de Fornøjelser, den skaffede os. —

Da vi bleve voxne, vare Sommerferien vore bedste Fornøjelsestider. Det var utroligt, saa mange Moder kunde skaffe Mad og Husrum til. I Præstegaarden plejede der ogsaa at være Sommergjæster; vi samlede saa daglig og dandsede, helst i den store Sal hjemme. Mens Gottliebs vare der, var Præsten altid rede til at spille for os. Vi morede os som til det fineste Bal. Enkelte af Personerne husker jeg saa tydeligt: Erik Ochsen — Provst i Fachse — og en Frk. Krabbe, som vi kaldte Kammerherren og Kammerherreinden, Angelica Smith, der nejede saa gracieust, Søsteren Elise, der trippede saa sødt, Knud Knudsen, der drejede Hovedet fra den ene Side til den anden i Tact med Dandsens Omdrejninger. Og Forfatteren Jacob Knudsen, der, da Moder tracterede med Rombudding, ganske roligt begyndte at spise af hele Buddingen og vilde dyppe ned i Sauceskaalen, hvad min Søster dog forhindrede ved at løbe sin Vej med hele Bakken til stor Forfærdelse for Jacob Knudsen og megen Moro for os. —

En ung Student, som vi holdt meget af, var Johannes Madsen, som blev Præst i Nørre Næraa og senere i Egense ved Svendborg, hvor han døde. Hans Fader var Manufacturhandler i Tønder. Moder handlede der i alle de Aar, han førte Forretningen, og da han solgte den, fulgte Moder med som Kunde. Han skaffede Moder en af de første Symaskiner, der kom frem. Madsens besøgte os ikke, kun Johannes. Da Pastor Madsens kom til Egense, vare min Mand og jeg i Tved, og vi omgikkes jævnligt med hinanden. Vi opriskede da de gamle Minder. „Jeg husker godt,“ sagde Madsen, „at det altid var festligt, naar Beyers kom for at handle, saa skulde den fine Flødekande og Sukkerskaal frem til Kaffe.“ Det var nemlig Skik, at vi ved saadan en Kjøbstadtour bleve tracterede alle Vegne hos vore forskjellige Handlende. Kun Middagen og den første Morgenkaffe,

naar vi kom ind til Byen, blev nydt paa Gjæstgivergaarden. Vi vare i Reglen i Byen, før Byfolkene vare ret i Gang, trods de tre Mil vi havde at kjøre. Vi kjørte hjemmefra Kl. 5. I mange Aar logerede vi hos Schous senere hos Hages paa „Humlekærren“, hvor der var saa hyggeligt hjemligt hos „Madam Hage“. Hun modtog Visit af Gjæsterne i Kjøkkenet, hvor hun passiarede med dem, alt imens hun trillede den ene Kjødbolle efter den anden af den slesvigske Farce. „Og jeg husker, da jeg slog Fru Beyers Thepote itu, da jeg løb efter en af de andre for at skjænke Indholdet ud over Vedkommende,“ vedblev Madsen. „Højrød i Ansigtet kom jeg til Deres Moder med min Meddelelse og blev modtaget med et Smil i Stedet for med Skjænd, som min Kaadhed havde fortjent.“ Ogsaa Kjøretourene i Høstvogn talte vi om, hvor vi enten sade paa Agefjæl tæt pakkede, eller laa i Hø, naar vi vare for mange. De store Char-a-banc vare ikke i Mode den Gang. Og meget andet drøftede vi, som saa levende satte os tilbage til de lykkelige Ungdomsaar derhjemme, Aar, som jeg kunde ønske alle Unge at opleve Mage til.

XIII. Efteraaret.

Naar Sommerferien var endt, kom der atter en roligere Tid, hvis Høsten da var færdig i nogenlunde normalt Tidsrum. Efteraarstravlheden begyndte sædvanligt i November med Indslagtningen. Et stort Creatur, 2 Svin og 6 Faar var det almindelige. Det var travle Dage fra tidligt om Morgen til sildig Aften. Man havde ikke stødte Krydderier i Handelen den Gang, saa alene dette Arbejde og Hakning af Løg tog flere Timer; det besørge­des dog i Reglen Dagen forud. Alle hjalp til; Karlene gik Slagterne til Haande og snittede Pølsepinde. Og alt kvindeligt Personale skjar Kjød og Fedt, smeltede Fedt og Tælle, hakkede, hvad der i den længst tilbageliggende Tid foregik paa Hakkebrædt og i Hakkespanden, og stoppede og syede Pølser. Der var Medister-, Spege-, Rulle-, Lunge- og Blodpølser og Risengryns- og Byggryns­pølser. Disse sidste fyldtes i Reglen i Lærredposer, da Tarmene ikke strakte til. Der blev lavet Sylte og Finker, henkogt Callun og tilsmeltet skjært Kjød, og mange andre Herligheder fabrikeredes. Slagtedagen af Svinene blev der givet Sylte om Aftenen — upresset —, og saalænge Forraadet strakte til, fik Folkene Fedtegrever om Aftenen iblandet med fintsnittet Lever. Dagen efter Slagtningen kom de fattige og fik deres rigelige Del af alt. Nærpaarørende Omgangsvener fik meddelt noget af hver Slags, og ved deres Indslagtning blev der gjort Gjengjæld; paa denne Maade var Huset i lange Tider forsynet med ferskt Kjød, uden at man behøvede at købe. ---

Umiddelbart efter Slagtningen fulgte Lysestøbning og Sæbekogning.

Til Lysestøbning

benyttedes et rundt Bord og et langt Brædt forsynede med Indhug til at hænge Brixerne ind i. I Brixerne var der Kroge, og i disse fæstnedes Bomuldstraadene, der snoedes sammen til Væge, flere eller færre eftersom det var til Lys eller Praase. En gammel Kjærne blev sat i et Kar med kogende Vand for at holde den varm, og i Kjærnen hældtes da den kogede Tælle, der stadig fornyedes. Deri dyppedes Vægerne paa Omgang, indtil den passende Tykkelse var naaet. Saa skjar man Lysene fra Krogen og satte nye Væger paa til en ny Støbning. Det interessanteste for os var Hellig-tre-Kongers Lysene, hvoraf der blev støbt to, hver med tre Arme. Støbningen vedvarede hele Dagen, Vægerne vare ordnede Dagen forud. —

Sæbekogning.

Hele Aaret igjennem blev alt Affaldsfedt opsamlet i en Tønde. Efter en Slagting var der samlet saa meget, saa man kunde koge Sæbe. Til 50 Pd. Fedtstof brugtes 30 Pd. Soda og 10 Pd. ulæsket Kalk samt 8 Liter (8 Potter) grovt Salt. Kalken læskedes i et Kar, og deri kom Sodaen, og derefter hældtes 76 Liter kogende Vand paa. Dette skulde staa til næste Dag, saa blev den klare Lud hældt paa Fedevarerne og kogt i 4 Timer. Paa Kalken og Sodaen hældtes atter 76 Liter kogende Vand, og det halve af denne Lud spædedes lidt efter lidt i den kogende Kjedel; denne maatte ikke i de fire Timer gaa af Kog. Efter fire Timers Forløb kom man de 8 Liter Salt i Massen; derefter maatte der ikke røres i Kjedelen men lade det koge ganske smaat i $1\frac{1}{2}$ Time. Saa blev Ilden taget fra Kjedlen, og det hele blev staaende til næste Dag, da Sæben, som var stivnet, blev skaaret op og atter kom i Kjedlen med Resten af Luden for at koges $\frac{3}{4}$ Time. Saa var Sæben færdig og kunde skjæres i passende Stykker, naar det var stivnet, og lægges til Tørring. —

Kartoffelmel.

Efter Kartoffelhøsten lavede vi Kartoffelmel en masse. Vi havde en dertil indrettet Maskine, hvori Kartofflerne masedes. Massen blev sat i et Kar og skyllet med flere Hold Vand, indtil Melet var hvidt. Saa blev det tørret i Luften. —

Krølhaar

lavedes af de afstriglede Creatur- og Hestehaar. De skulde koges, og enten før denne Kogning eller lige efter bleve de snoede sammen til Tove. Efter at være fuldstændig tørrede samledes disse Tove til Fletninger. Til Brugen maatte disse optrevles, og det plejede vi at gjøre paa den Maade, at vi fæstnede dem til en Snor paa en Rok, som vi lod gaa den forkerte Vej. Jo længere Haarene vare, desto bedre. Hestehaarskrølhaar kaldes for ægte, Æsels- og Creatur-Krølhaar for forfalskede.

XIV.

Juleforberedelserne og Tiden efter Jul.

Med alt dette nærmede man sig Juleforberedelserne. Ogsaa de vare paa den Tid efter en større Maalestok, navnlig hvad Bagning og Gaase- og Ande-Indslagtning angaaer. Jeg tør ikke angive noget Tal med Hensyn til Pd. af Mel. Jeg ved blot, at naar Bagningen var fuldendt, saa var der fuldt af Kagekasser eller Krukker, som tilligemed et stort Skrin og en dito Pose vare fyldte med Kager og smaa Pebernødder. Og saa kom Feststemningen, naar alt var til Side, ja egentlig under selve Travlheden. Lille-Juleaften var det Moders Fødselsdag. Da kom „Drengene“ hjem, og der var enkelte Gjæster. Baade den Dag

og flere Dage i Forvejen kom mange af Konerne fra smaa Hjem i Skast med deres store „Hankepotte“, som blev fyldt med nymalket Mælk. Selve Juleaften kom enkelte og fik Helligaftensmad: Skinke og Grøn-Langkaal. For vort Vedkommende bestod Maden af ovennævnte og derefter Gaasesteg. Feststemning var der over alt og alle. Der blev ikke afholdt Gudstjeneste; vi læste en Juleprædiken og sang Julesalmer, i Reglen før Juletræet tændtes. Julemorgen oprandt med samme Festskjær og Højtid baade hjemme og i Kirken og vedvarede Dagen igjennem. Om Eftermiddagen samledes Familien hos os. Og Julen var ikke til Ende med Helligdagene; selv om den ikke „varede ved til Paaske“, saa varede Efterklngen dog langt ind i det nye Aar. Imellem Jul og Nytaar kom alle Sognets mindre velstillede Familiers Børn for at bede om Nytaarsgave. De fik en Firskilling, senere en Groschen og en Knæbkage og to store Pebernødder. En Familie havde en Aarrække 7 Børn at sende, saa de fik samlet et ganske antageligt Forraad, da de gik fra Dør til Dør i Sognet. Udadtil blev Nytaarsaften fejret i Lighed med Juleaften, men Julestemningen er jo noget for sig, der kun hører de Dage til. Nytaarsaftensmaden var Vinsuppe kogt paa Grubber — store, runde Byggryn — og Gaase- eller Andesteg. Helligtre-Kongers Aften fejredes paa samme Maade. Da var Belysningen de to hjemmestøbte Helligtre-Kongers Lys. De sattes i Messing-Lysetager, og som Lysemanchet blev lavet Papirsfryndser af hvidt Papir paa den Maade, at en bred Strimmel Papir lagt dobbelt blev klippet fint i den lukkede Side ca. 1 Tomme ind i Bredden, og denne Klipping blev kruset ved at gnides vedholdende med Æggen af en Kniv stadig udefter. Saa svøbtes Strimlen flere Gange omkring Lyset og lignede nærmest en Præstekrave. Ved Siden af Lysene stode Messing-Lysebækker med Messing-Lysesaxe til Pudsning — Snipning — af Lysene.

Det var ikke rart at pudse Lysene, for gik de ud derved, saa var man vis paa ikke at opleve næste Hellig-tre-Kongers Fest. Under Tiden holdtes der Gudstjeneste Hellig-tre-Kongers Aften. Saa sørgede Fader for, at der fra Taarnet blev blæst af Hornmusik Melodien til „Dejlige er den Himmel blaa“. Og hjemme kunde denne Salme ikke undværes den Aften. Alle Versene efter Leths Tillæg sang vi, og den Dag i Dag elsker jeg at opfriske Historien om „De Vise fra Østerland“ med al den Udførlighed, som den udsynges med i den gamle Salme.

Kyndelmisse — 2den Februar — blev mindet paa den Maade, at den Dag fik Folkene for første Gang efter Vinteren Eftermiddagsmellemmad. Senere, naar Markarbejdet begyndte, fik de tillige „Formiddagsmellemmad“. Pers Dag, Pauls Dag, Mikkelsdag og Mortensdag, de 40 Ridderes Dag, de 10,000 Martyrers Dag og vistnok endnu flere huskede Bedstemoder allesammen og vidste at fortælle et eller andet lille Sagtillæg til dem alle. Ingen af dem fejredes dog, ikke en Gang Mortensaften. —

Fastelavn var en lille Fest med Fastelavnsris og Fastelavnsboller. Vi fik ikke Lov til at „slaa Katten af Tønden“ og ønskede det ikke heller; dertil holdt vi formeget af Dyr. Derimod havde vi Lov til „at stjæle“. Det var et meget uskyldigt „Tyveri“, vi bedreve, og bestod i, at vi havde uindskrænket Tilladelse til at gemme alt selv Gryderne fra Comfuret; og Folkene fandt sig i alt med udmærket Humeur og fandt igjen Tingene frem. Fastelavn var Indgangen til Fasten. Udadtill fastedes der ikke i bogstavelig Forstand, men der var en streng, alvorlig Tone over Tiden mellem Fastelavn og Paaske blandt de ældre Christne. Private Selskaber og Baller holdtes der ingen af, og de offentlige Maskeradboller, som langt fra vare saa almindelige som nu, vare til stor Forargelse for Flertallet. Hver Onsdag Formiddag var der Gudstjeneste. Da skulde Skolebørnene

møde frem paa Kirkegulvet og cathechiseres i Lidelseshistorien, hvoraf et Afsnit maatte læres udenad til hver Gang. Disse Guds-tjenester vare ikke besøgte som Søndagsgudstjenesterne. Foraarstiden er paa Landet en travl Tid med meget Extraarbejde paa Søgnedagene.

Med Paasken sluttede Vinteren. Aftenarbejdet ved Lys hørte op for Folkenes Vedkommende, og vi fik Lov til at benytte Aftenen, som vi vilde. Til Paasken gik Børnene fra Sognet igjen omkring for at ønske „glædelig Paaske“ og „Paaskeæg“. Hver fik to Æg og en Firskilling eller en Groschen. Ogsaa fra Ballum kom der enkelte, men de fik kun et Æg og ingen Penge. Paaskelørdag spistes Paaskeæggenes. Folkene fik dem som Middagsmad med Smørrebrød til. Der blev beregnet syv Æg til hver, men forøvrigt kunde de faa saa mange, de vilde. De fire Helligdage havde hver sit Præg. Skjærtorsdag var Altergangsdagen for mange. Langfredag var Sørgedagen; da mødte Kvinderne sørgeklædte i Kirken. Paaskedag var selvfølgelig den store Glædesdag. Tidligt om Morgenen skulde vi op for at se Solen dandse over Graven i Øst. Anden Paaskedag var som anden Juledag ikke i den Grad festlig som den første Helligdag. Fastetiden staaer for min Erindring som fyldt af den vidunderlige Foraarsduft og -længsel, som ikke kan beskrives. I Paaske-dagene var det, som om dette naaede sit Højdepunkt. Selvom der laa Rester af Snedriver, saa var det dog ogsaa Opstandel-sens Fest i Naturen alle Vegne.

XV.

Børnene i Hjemmet.

Saaledes forløb Aaret derhjemme, hvor vi tilbragte de sorgfrie, glade Barndomsaar og for fleres Vedkommende tillige en Del af Ungdomsaarene. Vi havde det saa lyst og godt som Børnene af Hjemmet. Vi havde de rette Børnekaar, men ikke saaledes forstaaet at vi vare Hovedpersonerne. Opdragelsen var med det Maal for Øje, at vi skulde være aandeligt vaagne Mennesker, der i Lydighed og Sanddruhed vilde bøje os under den fælleds Lov for alle, der ikke kan omformes efter tilfældige Forhold men kalder Sort for Sort og Hvidt for Hvidt, og som ikke har Plads for Undskyldninger, naar man fejler og falder. Der blev ikke foreholdt os alle de store Opgaver udadtil, som Nutidens Unge skulle være med til at løse og være Redskaber til at udføre, længe før de selv ere udformede og i Stand til at udføre de mange smaa, daglige Opgaver, der vente paa En i Hjemmet, fra man om Morgenen vaagner og Dagen igiennem, og som maaske ret sete ere endnu større, hvis man vil gjøre Alvor af at lade Ens Christendom gjennemsyre alt og først og fremmest vende Critikkens skarpe Brod mod sig selv. Hos os hed det: „Naar hver sin Pligt kun gjøre vil, saa staaer det vel i Huset til.“ Som jeg før har bemærket, foregik Opdragelsen mest paa indirecte Maade ved Exempel, for os alle vore Forældres og for os yngste tillige de ældre Søkendes. Et Minde herom staaer særlig tydeligt for mig. Min Søster Anne, min Broder Andreas og jeg spadserede sammen. Vi bleve enige om at love hinanden, at vi aldrig vilde sige en Løgn. Hvorvidt vi i alle Forhold ere blevne Løftet tro, kunne vi ikke selv bedømme, det ved kun Gud, men jeg ved, at det tidt har givet mig Mod til at være sand, hvor jeg ellers vilde være snublet.

Som Børn tænkte vi vistnok nærmest paa Sanddruhed i Ord. Livet lærer En desværre saa mangen Art af Usandhed, der tilfulde er ligesaa styg og syndig og vanskelig at kæmpe imod. Senere, da vi som Voxne kom bort fra Hjemmet, var det især Moders Breve, der vare det Baand, der bandt vor Vandring til det gamle Spor. Fader skrev kun sjældent; skete det, vare Brevene skrevne paa smukt med hans Monogram forsynet Brevpapir og med den ejendommelige Haandskrift, der var ham egen. Jeg har et Brev dateret 13. Octr. 1881 liggende for mig, skrevet som Tak, fordi jeg i mine Breve til Hjemmet benyttede gothiske Bogstaver, som Fader holdt mest af og selv benyttede. Det gjorde forøvrigt alle ældre. En Del af Brevet er citeret S. 66. Han skriver: „Kjære Datter! Endskjøndt jeg er noget træg til at skrive, som Du jo nok ved, saa skal Du dog have et Par Ord fra mig denne Gang, og det fordi jeg har glædet mig saa meget ved de sidste Breve fra dig, som var saa dejlig skrevne med gode danske Bogstaver, som jeg havde saa let ved at læse, og hvorfor jeg takker Dig for den mod mig viste Opmærksomhed; tillige glæder det mig jo ogsaa meget at høre, at Du er sund og rask og godt tilfreds; jeg tænker somme Tider over, at det var lidt uheldigt, at Du skulde komme paa saadant et Grundtvigiansk Institut, dog haaber jeg, at det ingen Indflydelse skal have paa Dig, og skulde Du imod Forventning faa nogle af slige Nykker, saa er jeg vis paa, at naar Du rejser fra Korup Præstegaard, hvor Du ofte kommer, saa er Du den samme, Du altid har været.“ Derefter kommer det foranførte og dernæst Slutningen: „Nu vil jeg lade min Fuldmægtig fortsætte Skriveriet denne Gang. Hils Provst Smith mange Gange fra mig, og selv, kjære Datter, være Du hilset af Din kjære Fader

O. Jensen

Saa har Fader strøet Sand paa for at tørre Skriften, og efter at have knipset det af med Fingeren har han overladt sin „Fuld-mægtig“ — Moder — Brevet til Fortsættelse.

Moder fortsætter med at fortælle mere om alt hjemmefra: om Ingvars Ophold i Syden, om Margrethes Besøg i Efter-aarsferien, hvorledes hun længes hjem, trods det at hun har det saa godt hos Fru Hauschildt, hvor hun boer, og tilsidst fortæller Moder om en Indbydelse, de havde modtaget til et Sølvbryllup i America, sammen med et Par andre Familier. Man var ikke stiv i fremmede Sprog, og den ene af de indbudte tyede til sin Præst — en dansk Mand — med sit Indbydelseskort. Præsten fik ud af det, at det maatte være en Indbydelse til Hingstevædeløb. —

Twenty fifth anniversary of a wedding-day — —.

Den Paagjældende havde nemlig i de Dage kjøbt en Hingst til 3500 Mark!! „Og,“ skriver Moder, „det er nok den store Begivenhed, der har siddet Præsten i Tankerne.“ Efter at have fortalt en Del mere om forskjelligt slutter Moder Brevet med „kjærlige Hilsener fra Anna og Gyde og lille Mis, som sidder og rydder op i Moster Gydes Syæske, men især hilses du fra din
Moder Agathe.“

Mangt og meget kunde endnu tilføjes. Der kommer et Mylr af Minder. Jeg tvivler ikke om, at der ogsaa hjemme kan have været Dage, om hvilke vi have maattet sige „de behage os ikke.“ Men hvorfor skulde jeg gjøre mig Umage med at drage Minderne frem om dem. Det, der for mig har sin store Betydning, er, at Minderne, de Aar jeg endnu har tilbage, maa kunne vedligeholde Billedet af Hjemmet saaledes, som det har været en Støtte for mig i alle Spørgsmaal og Forhold Livet igjennem.

XVI. Kirken.

Men sammen med Minderne fra Hjemmet er uadskilleligt knyttet Mindet om det Kirkehus, der „var os som Hjemmet saa kjært“: den venlige, lille Kirke i Skast. Den ligger imod Nord i Sognet, lidt højt midt i selve Kirkegaarden og ved Siden af denne Præstegaarden. I Pontoppidans „Danske Atlas“ meddeles, at „Kirken er bygget af en Frue i Aaret 1409. Taarnet er uden Spir og skal være bygget af en Mand, som ejede Aas. Begge ere blytækte.“ Det samme siger Schrøder i sin topographiske Beskrivelse af Slesvig. Indgangen fra det gamle Vaabenhus mod Syd er tilmuret, og man kommer ind fra Vest. Denne Forandring er rimeligvis sket for ikke at krænke den symbolske Skik, at Ansigtet maatte vende mod Øst. Gulvet i Vaabenhuset er til Dels brolagt med gamle Ligsten, ligesom der midt ad selve Kirkegulvet ligger en Række hele Vejen. Desværre ere Bogstaverne paa Stenene saa slidte, saa man ikke kan læse, hvad der staaer. Da de ere Mage til den Sten, der ligger paa Rullen derhjemme, og en anden, der ligger syd for Kirken ogsaa hørende til Gaarden, er der Sandsynlighed for, at det er Mindestene over afdøde Forfædre. Altertavlen er delt i et stort Midterfelt med den korsfæstede Christus og fire Sidefelter med Apostlene tre og tre. Ind imellem disse Felter staaer at læse: „Det første og det sidste, som Guds Apostle vidste, er det, at Jesus døde for arme Syndres Brøde.“ Nederst paa Altertavlen staaer: „Den, som kommer til mig, vil jeg ingenlunde kaste hen ud.“ Til Venstre findes som omtalt Prædikestolen og til Højre Degnens Stol.

Paa Prædikestolen ere Apostlene fremstillede: Petrus og Joanos, Nr. 3 er Salvator, Nr. 4 S. Joanes (Baptist) og 5 S. Paulus. Paa samme Side som Prædikestolen paa Væggen nedefter hænger

der en Række Sølvtavler med Navne paa Afdøde, ved hvis Død der blev skjænket Voxlys til Altret.

Baade ved Bedstemoders, Faders og Moders Begravelse blev der baaret Lys. De brændte først i Hjemmet ved Kistens Hovedgjærde; man laante Lysestagerne fra Altret. Paa Midten af Lyset sattes en stor Sølvplade med den Afdødes Navn, Fødsels- og Dødsdato samt Hjemmenes Navne. Pladen var omvunden med Sørgeflor. Nære Venner af den Afdøde kørte umiddelbart før Ligvognen, holdende Lysene oprejste. Naar Lysene vare nedbrændte, anbragtes Pladerne paa Væggen til varigt Minde. Der er næppe Tvivl om, at denne smukke Skik er en Levning fra den katholske Tid. Højtideligt er det, og en Følge af samme Skik er, at der, saalænge jeg mindes tilbage, altid har brændt fire dejlige Voxlys paa Altret. En smuk Alterdug med bredt Filetguipure er skjænket af min Søster Gyde.

Kirken ejer en gammel forgyldt Sølvkalk med Ordene Elemosina Petri Ugel i Munkeskrift, hvilket betyder: skjænket af Petri Ugel.

Længere ned mod Døren hænger der tre Tavler, de to med Navne paa „Præsterne i Schads Menighed siden Luthers Reformation saavidt samme ere bekendte“, som der oplyses paa den første Tavle. Paa Tavle 2 staaer „Denne Tavle er af C. Beier, Aas, skjænket her til Schads Kirke 1858 paa den at optegne de efterfølgende Præsters Navne.“ Paa den første findes 13 Navne. Den anden begynder med Pastor Prahll.

Paa en tredie Tavle staaer: „Gud til Ære og Kirken til Zierrath haver Anders Hansen af Aas og sin Hustru, Ancke Beiers ladet dette Schilderi hensætte deres salig Datter Karen Fedders Datter Beier til en ihukommelse, Anno 1827.“ En Rude med Glasmaleri — et Skib — er af Andreas Beyer skjænket til Kirken. Et udskaaret Kirkeskib hænger midtvejs under

Loftet. Og endelig er der et Mariebillede over Indgangsdøren. I denne jævne, lille Kirke har jeg hver Søndag, mens jeg levede derhjemme, havt forunderlig rige Gudstjenester. Man var altid glad, naar man kom fra Kirke. Jeg ved ikke, om det kom af, at der gik som en Tak gennem hele Gudstjenesten, eller om det var, fordi Menigheden bar Takken med derind fra Hjemmene; men Takkesangen og Taksigelsen var det fremtrædende. Salmen i Pontoppidans Salmebog Nr. 451 „Nu takker alle Gud“, blev saa ofte benyttet og passede saa godt. Jeg synes, der i Nutiden klages nok saa meget — over alt og alle Vegne. Den Gang blev man opfordret til at takke, fordi man var kommen netop i de Forhold, hvor man stod. Enten Kaarene vare rige eller fattige — „Snorene vare alligevel faldne for En paa de liflige Steder.“ Klagen bringer ingen Glæder — det gjør Takken; gid Takken maa blive den overvejende for de Unge i Slægten og give dem den Rigdom, som den har givet os, der fik den i Arv derhjemme fra!

En Meddelelse om, hvorledes Gaarden hjemme en Gang var ved at gaa ud af Slægtens Eje, har jeg fra en Cousine af Fader, som boede i Skast. Hun hed Helene Marie og var gift med Gunder Veste Jacobsen, Seeren, som jeg har nævnt. Desværre tror jeg ikke, der findes noget skriftligt, men hun fortalte det saa ofte, og jeg blev aldrig træt af at høre det atter og atter, saa jeg husker det hele. Da Begyndelsen til hendes Fortælling er den samme, som jeg har fra Skrivelsen om de tre Gaarde, der laa sammen, er der ingen Grund til at antage, at det kun er et Sagn. De to datidige Ejere af de to af Aasgaardene vare efter Sigende lidet fredsommelige og drillede hinanden ved at kjøre i Galop lige fra deres respective Døre,

for at Vand eller Støv, eftersom det fandtes, kunde hvirvles eller sprøjtes op paa Naboens Vinduer. Det samme fortalte Bedstemoder og mente, at dette ufredelige Forhold havde været medbestemmende for Bedstefader ved Kjøbet af Gaardene; han elskede Fred. En Ejer af vor Aasgaard døde og efterlod to mindreaarige, moderløse Børn. Øvrigheden optraadte strax som Formynder, og der blev fastsat en Dag, hvor Herredsfogden skulde komme til Hjemmet. En gammel Karl, Per, og en Pige, Ane, vare Børnenes trofaste Tyende og Venner; Per var tillige især en forstandig og klog Raadgiver. Da han hørte om Herredsfogdens Besøg, var han klar over, at Gaarden skulde sælges og Børnene miste deres gamle Slægtsejendom. Det maatte ikke ske. Han sagde til Drengen, der var 11 Aar: „Naar Herredsfogden kommer, skal Du dristigt men høfligt sige til ham: „De har ingen Ret til at sælge Gaarden, Hr. Herredsfoged, for den er min.“ Da de høje Herrer vare midt i deres Raadslagning, traadte den lille frem for dem, bukkede og sagde, hvad gamle Per havde indprentet ham, at han skulde sige. „Hvem har sat det i Hovedet paa dig, min Dreng?“ spurgte Herredsfogden, „for det har Du ikke selv fundet paa.“ „Det har gamle Per,“ lød Svaret. Og nu maatte Per ind og tages med paa Raad, og Resultatet blev, at Børnene beholdt deres Fædrenehjem, og Per og Ane bleve ansatte som Bestyrere af Gaarden.

Af Løsøret blev en Masse solgt, det kunde Per med sin bedste Vilje ikke forhindre. Der blev solgt „i Læssevis“ af fint Damask-Dækketøj og blandt andet kostbart en Silke-Foerværks Kaabe med Guldspænder. Skjøndt dette tyder paa Velstand, bleve Kaarene knappe. De to tro Tjenere vare flittige og paa-passelige. Ane var saa sparsommelig, saa Per syntes, det var

vel meget. Naar Ane saa var borte fra Hjemmet, sørgede Per for at komme i Køkkenet og lave lidt lækkert især Pandekager til Børnene.

Mens jeg har arbejdet med mine Optegnelser, er der sket saa utrolig meget af verdenshistorisk Betydning, der ser ud til ogsaa at faa Betydning for mit elskede Slesvig. Haabet om Gjenforeningen med Danmark ser ud til at gaa i Opfyldelse. Det vil blive en dyb Glæde, der vil fylde alle derhjemme, dybest der som i alle Forhold for dem, der have bøjet sig under Korset og lært Taalmodighed deraf.

Afslutningen paa Optegnelsen af disse rige Minder skal være en Tak. Tak til dem, der have hjulpet mig paa forskjellig Maade. Men især siger jeg Tak, fordi jeg har levet derhjemme paa den kjære Egn og er opvokset i et Hjem som mine Forældres. Det har været mig en kjær Beskjæftigelse at nedskrive Erindringerne derom. Alt er bleven saa virkeligt, levende for mig derved, baade Omgivelserne og Personerne. Jeg vil ønske, Mindet om Hjemmet og alt derhjemme fra Egnen maa bevares i lang Tid — fra Slægt til Slægt. Det var en ideel Egn at leve paa og ideelle Mennesker at leve iblandt, og mange kjendte, kjære Skikkelser, som jeg ikke har kunnet nævne særskilt for ikke at blive for vidtgaende, glide forbi mit indre Blik, naar jeg føler en varm Tak for det

Minde, der lader som ingen Ting,
og er dog et lønligt Kildespring.

Mit Hjem, mit Hjem.

Mit Hjem, mit lille Barneland,
 hvor Tiden randt saa skøn og sand,
 da Verden blev mig haard og slem,
 jeg vakled' bøjet mod mit Hjem,
 da Hjertet skjalv af dybe Saar,
 Du gav mig rette Børnekaar.

Mit Hjem — mit Hjem, et Lykkebo
 med Barnefred og Barnetro,
 med Hjerterum og aaben Favn,
 med Tryghedssovn i Jesu Navn.
 Du boer i Hjertets dybe Gjem
 mit kjære, gamle Barndomshjem,
Erik Andersen. Efter »Hjemmet«.

Efterskrift.

Jeg har forsøgt at samle Slægtens Stamtavle. Efter Sigende er Slægten indvandret fra Tyskland. Jeg har paa det kgl. Bibliotek ved min Søn Claus faaet Oplysning om den tyske Slægt Beyer. Den ældste, der omtales, er Christian Beyer, J. U. D. og Professor samt Borgmester i Wittenberg og senere Churfyrsterne af Sachsen, Johan d. Standhaftiges og Johan Frederik d. I. d. Højmodiges, Geheimeraad og Cantsler. Paa Rigsdagen i Augsburg d. ²⁵/₆ 1530 oplæste han i de protesterende Churfyrsters og Stænders Navn den Augsburgske Confession, og „det saa højt og tydeligt, at man ikke alene i og udenfor Gemakket men ogsaa i Slotsgaarden, Pfalz kaldet, kunde høre alle Ordene.“

Hans Sønnesøn, Georg eller Jürgen Beyer var Geheimeraad og Kammersecretair hos Hertug Hans d. Ældre i Haderslev. Efter Hertugens Død flyttede han til Flensborg, hvor han ligger begravet i Marie Kirke, hvor hans Enke lod oprejse et Epitaphium over ham, paa hvilket ses Billedet af begge hans Ægtefruer med 9 Sønner og 6 Døtre. Hans sidste Hustru var fra Brecklum Sogn, og efterhaanden ere Efterkommerne komne stadig

nærmere til vor Hjemegn. Desværre er Kirkebogen for Skast Sogn for Tiden før 1714 brændt. Den første, vi kjende fra Skast Kirkebog, er Christian Feddersen Beyer f. 1710. Hans Hustru var fra Hoyer. Omkring Aar 1700 er Otto Beyer, der i lige Linje nedstammede fra førnævnte Professor Christian Beyer i Wittenberg bleven gift med Anna Cathrine Poulsen af Rodenæs ved Hoyer.

Da Oplysningerne om Slægten findes i den „Feddersenske Stam-tavle,“ paa det kgl. Bibliothek, er der jo stor Sandsynlighed for, at Slægtskabet kan bevises, men Tiden har ikke tilladt mig at faa indhentet alle de nærmere Oplysninger. I Tom. VII „Danske Atlas“ findes mange Oplysninger. Ligesaa i Kirkebogen for „St. Marie Sogn“, Flensborg. Disse sidste vare mig tilbudte for en stor Betaling, som oversteg mine pecuniaire Kræfter, og da jeg haaber paa at komme lettere i Besiddelse af dem ved Gjenforeningen, har jeg afslaaet Tilbudet og vil vente.

En anden værdifuld Hjælpekilde er „Optegnelser af Første-lærer Bondesen i Nordenbro, pr. Magleby Langeland og min Søn, Claus's Optegnelser, samt Meddelelser i gamle Papirer, som min Broder Christian har samlet og opbevarer hjemme paa Gaarden.

